

A 231
3

00. J.

Hist.

III. C. 2.

11

כנה
DE

**VELIS
TABERNACVLI
ATQVE
TEMPLI.**

AVSPICIIS
RECTORIS ACADEMIAE MAGNIFICENTISSIMI
SERENISS. PRINCIPIS REGII,

DN. FRIDERICI AVGVSTI
ELECTORATVS SAXONICI HEREDIS

SVB PRÆSIDIO
IOANNIS CHRISTOPHORI
VVICHMANNSHAVSEN,
LL. OO. PROF. PVBL. FACVLT. PHIL. SENIORIS,
ET BIBL. ACAD. DIRECTORIS.

IN AVDITORIO MAJORI
D. XXIII. JUL. A. O. R. MDCCXVIII
PVBLICE COMMENTABITVR

A V C T O R
IOANNES PETRVS BRASCHIVS,
PARCHIMO-MEGAPOLITANVS.

VITEMBERGAE, PRELO SCHROEDERIANO, ACAD. TYP.

V I R O
S V M M E R E V E R E N D O
M A G N I F I C O E X C E L L E N T I S S I M O Q U E
D O M I N O
H E N R I C O A S C A N I O
E N G E L C K E N
D O C T O R I T H E O L O G O L O N G E
C E L E B E R R I M O

E T
E C C L E S I A R V M P E R D I O E C E S I N
P A R C H I M E N S E M S V P E R I N T E N D E N T I
G R A V I S S I M O M E R I T I S S I M O
P A T R O N O S V O O P T I M O M A X I M O

H A S A C A D E M I C O R V M S T V D I O R V M
P R I M I T I A S

S A C R A S E S S E C V P I T
S E Q V E A C S T V D I A S V A S V B M I S S O
A N I M I C V L T V
C O M M E N D A T

I O A N N E S P E T R V S B R A S C H I V S
P A R C H I M O - M E G A P O L I T A N V S.

IOANNES PETRVS BRASCHIVS
PARCHIMO-MEGAPOLITANVS

CAPVT I.
DE VELIS TABERNACVLI
SECTIO I.
DE VELO SANCTI SANCTORVM.

§. I.

Ultra, eaque admiratione dignissima, in cultu *Leuitico*, a Sanctissimo Numine, olim sancita fuisse, omnes, quotquot, super arduo hoc negotio, quaedam commentati sunt, sponte nobiscum profitentur. Ut enim sacrificia, sacerdotum ordines, atque splendidissimum omnium actionum, cerimoniarumque, cultui huic adpropriatarum, apparatus, sicco, quod dicitur, pede jam nunc praeteream, magna sane, &, qua partes omnes, longe splendidissima *Tabernaculi* aequae *Mosaici*, & utriusque *Templi*, *Salomonei* puta, & *Herodiani*, constructio, assertionem nostram abunde satis confirmat. Hoc vero dum asseveramus, plane non moramur *Jo. Spenzerum*, (a) Virum in sacris, ubi vis fere, profanum, quando affirmare is non veretur, quasi sanctissimi hujus palatii constitutio non ab ipso Deo primitus adinventata, sed ab *Aegyptiorum* potius, aliarumque Gentium, moribus mutuo accepta, atque repetita, fuerit.

A 2

Sublesta

(a) de Legibus Ebr. Ritualibus L. III, Dissert. VI. C. 2.

Sublesta enim, &, impietatis plena, haec hypothesis est, utpote quae ima summis commiscet, & gloriam, supremo Numini debitam, Satanae, hosti ejusdem infensissimo, assignat. Altiolem sane, quam *Anglus CL.* judicat, res haec prae se ferebat originem, siquidem sapientissimus architectus, in celeberrimo hoc aedificio extruendo, non perverso Israelitarum ingenio, quod falso sibi persuadet *Clericus*, (b) indulgit, sed id potius unice intendit, ut, sub schemate quodam augustissimo, excellentem Ecclesiae *Novi Testamenti* statum, atque faciem, quadantenus repraesentaret. Si enim quis in rem hanc, paullo penitius, introspiciat, & moderna tempora cum antiquioribus circumspice componat, haud difficulter is reperiet, quod nulla domicilii hujus sanctioris, & artificiosissimi, particula propemodum reperiatur, quae non foederis recentioris donum, & beneficium, quoddam peculiare, ambitu suo, involvat. Provocare hic poteramus, ad *Sanctum Sanctorum*, *Arcam*, *Propitiatorium*, variique generis, atque ordinis, vela, & ea quidem potissimum, quae, sub *Atrii*, *Sanctuarii*, & *Sancti Sanctorum* introitu, suspensa, atque conspicua, fuerunt, utpote quorum nitor, & elegantia, non iuventium solummodo animos multum percellerat, imo attonitos quasi habebat, sed quae grande insuper mysterium, figura, atque umbris suis, indigitabant. Quare cum inter Eruditos haecenus reperti fuerint non pauci, qui de variis cultus *Levitici* partibus, copiosius, & ex professo, dicere instituerunt, operae pretium me facturum esse arbitratus sum, si quales quales meas, quas de

Velis

(b) *Comment. in Exod. C. XXVI.*

Velis *Tabernaculi*, atque *Templi*, conceperam meditationes, cum publico, in quod prodeundum erat, strictim communicarem, & quae aliorum, super hoc themate, sit sententia, modesta συζητήσεις investigarem. Ne vero extra oleas vager, sed justos potius intra limites me contineam, rem omnem ita informabo, ut ante omnia, in *Vela Tabernaculi*, & Ejusdem quidem potiora tria, *Velum* scilicet *Sancti Sanctorum*, *Tabernaculi* ipsius, sive *Sanctuarii*, & *Atrii* demum *Velum*, pro instituti ratione, inquiram, & his ita praestructis, pauca insimul de *Prioris*, ac *Posterioris*, *Templi Velis*, divina annuente gratia, in medium producam.

§. II. Utergo promissis stemus, & a *Sancti Sanctorum Velo* exordium capiamus, dilucidam Istius descriptionem **MOSES**, *Exod. XXVI, 31. 32. 33.* ea ratione nobis subministrat, ut peculiari statim nomine, a reliquis duobus, idem istud, sollicito, distinguat. Est autem nomen illud פֶּרֶךְ, in cujus derivatione, radicisque assignatione, *Critici* non concordant, sed in duas minimum, eademque non parum a se invicem distinctas, sententias discedunt. Magni nominis *Vir*, *Buxtorfius*, & qui cum isto hic sentit, *Marius de Calasio*, (c) nomen deducendum esse existimant a פֶּרַךְ, quod *duritiam*, *ferociam*, *rigorem*, *collisionem* item, atque *comminutionem*, denotat, siquidem *Exod. I, 13. 14.* dura, & misera, *Israelitarum*, in *Egypto*, divexatio per eandem istam notionem exprimitur. Meditatio haec plausum nacta est non vulgarem, postquam *Viri*, in orientali literatura versatissimi, calculis suis eandem comprobare, & laudatorum dum virorum vestigiis

(c) in *Concordantiis suis*.

stigiis insistere, nulli omnino dubitarunt. Inprimis enim allegari hic a nobis merentur *Antonius Reuchlinus*, (d) *Schindlerus*, (e) *Jo. Avenarius*, (f) *Jac. Guffertius*, (g) *Ludovicus Thomassinus*, (h) & *Simon Patricius*, (i) quibus ipsum etiam *Edmundum Castellum* (k) adsociamus. Utcunque aurem haec se habeant, *Jo. Försterus* (l) minimum, hac nomenclatura contentus non fuit, sed in aliam, & suo quidem iudicio, meliorem, ac scopo rei accommodatiorem, viam ingressus est, quando ad metathesin, sive transpositionem aliquam, literarum confugere Eidem hic locorum allubuit. Ille enim רֹ כַפֶּרֶת non a פֶּרֶדֶה, sed a כַּפֶּרֶת potius ita derivat, ut רֹ כַפֶּר, quod idem est ac *tegere, operire, abscondere, obliuiscere & occcludere*, radicem insimul istius constituat. Frigidam huic suffundere quadantenus visus est *Jo. Mercerus*, (m) qui tamen, utraque in medium proposita sententia, cautelam §. IV. allegandam, insimul commendat.

§. III. At enim vero, si aequiori bilance duum virorum horum rationes quadantenus ponderemus, liquido constabit, tanti illas non esse, ut simpliciorum, communiorumque, *Buxtorffii* opinionem, ea de causa, deserendam esse existimemus. Quamvis enim significatio כַּפֶּרֶת, & radix כַּפֶּר, nostro vocabulo favere quodammodo videantur, nondum tamen, ad animum nostrum, plane, pleneque, convincendum, eadem ista sufficit. Sit ita, quod כַּפֶּרֶת *tegumentum*, sive *operculum*, arcae significet, probandum nihilominus insuper esset, quod Spiritus S. per כַּפֶּרֶת, vocem, immediate, ad occultationem respicere voluerit

(d) *Concord. Ebr.* (e) *Lex Pentagl.* (f) *Lex. Ebr.* (g) *Comment. L. S.* (h) *Glossar. Univ. Ebr.* (i) *Comment. in Exod.* (k) *Lex Hebragl.* (l) *Diction. Ebr. fol. 303.* (m) *Thesaurus L. S.*

voluerit; & non potius generali, מִצְרָיִם, vocabulo, quod eodem isto, quem *Forsterius* intrudere conatur, significatu gaudet, & reliquis etiam duobus velis tribuitur, hic quoque locorum uti voluerit. Neque etiam ad *Merceri* suffragium tuto vix quisquam, hac in causa, se recipiet, posteaquam iste, argumenta, & verba, *Försteri* allegasse contentus, ad alia se non diffundit. Nondum itaque loco suo mota est *Buxtorfii* opinio, per quam, methodo naturali, מִצְרָיִם radix nomen מִצְרָיִם constituitur; sed invicta potius adhucdum triumphat. Nomina enim, pronomina, & particulas, vices radicum similiter sustinere posse, *Grammatici*, certatim, adnotant. Et si hoc omnem scrupulum nondum eximat, aditus tamen ad *Linguam* quoque *Chaldaicam* nobis patescit, quae, matre ad penuriam redacta, inter divitias suas, originarium מִצְרָיִם, constanter retinet. Idem autem ibidem valet, ac *Objicere* ad opponendum, quaerere, frangere, rumpere, abrumpere, disrumpere, diruere, excindere, & succidere, id quod vel ipse EDMUNDVS CASTELLVS nos edocuit. His semel suppositis, in causam, haud difficulter, imo tuto, penetrabimus, quare Spiritus S., ad describendum Sancti Sanctorum velum, vocem מִצְרָיִם sigillatim adhibere voluerit. Insigniter enim durum, & ferox, ex *Abenarii*, & *Patricii*, mente, hoc ipsum velum fuit, & ut *Castellus* refert, quatuor digitis ita densum, ut nemini esset perspicuum.

§. IV. Misso, igitur, antisper *Förstero*, cum *Mercero* tamen eatenus hic sentimus quod sedulo, & omnino, cavendum sit, ne מִצְרָיִם cum מִצְרָיִם remere hic confundamus. Utut autem *Mercerus*, infirmiori hypothesi innixus, solidam hujus sui asserti causam neque adducat, neque

neque adducere etiam, forsan, poterat; Nos tamen non radicum solummodo diversitatem, sed & significationis discrepantiam, constanter hic urgemus, strictimque insimul monemus, quod a scopo etiam nimis longe iste aberraret, qui velum, in aditu Sancti Sanctorum suspensum, cum operculo arcae, post velum repositae, confundere, resque adeo, a se invicem distinctissimas, turpiter commiscere non vereatur. Addimus, quod caute hic attendendum sit, ne פְּרִכְיוֹת, in multitudinis numero, pro velis, simpliciter, accipiamus, sed, ex Doctorum mente, pro talibus, quae, ut *Mercerus* loquitur, ad tecti ornamenta adhibentur, & sub *Custodum* nomine veniunt.

§. V. CHALDAEVS vocem autenticam, cui pro more \aleph in fine addit, retinens, per פְּרִכְיָהּ; SYRVS per פְּרִכְיָהּ, quod proprie *expansum, demensam, a פְּרִכְיָהּ, expandit, extendit. stravit*, ut CAROLVS a SCHAFF (n) docet, designat; ARABS autem per حُجْرٌ, quod, GO-LIO (o) teste, *ibalamus sponsalis est, cubiculum item, velis, folioque, adornatum*, ut & *folium*, in quo cpmpta confidet sponsa, a حُجْرٌ *subfultim incescit, cornicis more, compedibus vinctus est*; hic se exprimunt; quibus *Rabbinos* demum, qui, *Ebraico* parum immutato, פְּרִכְיָהּ notionem usurpant, subjungimus. Usus hac eadem, & hic locorum, est, *Drusio* referente, R. *Jonathan*, ubi *Salomo*, praeceteris quidem, adnotat, quod in Lingua Sapientum דֹּ פְּרִכְיָהּ rem, quae inter Regem & populum distinguat, indicet, quem eundem significatum nostro quoque פְּרִכְיָהּ attribuit. *Graeci* & hic suum usurpant καταπέτασμα, quo *Velum*, sive *obtentum* aliquod, atque
objectum

(n) in Lex. Syriaco Concord. (o) in Lex. Arab.

objectum, quod aspectum arceat, JUNIO (p) observante, vulgo innuitur. GROTIUS (q) κάλυμμα, & καταπέτασμα, ita a se invicem distinguit, ut illud velum exterius, in foribus basilicae, hoc interius; ad adytum fuisse autemet. PHILO etiam (r), distincte aulaeum, adyto oppan-
pansum, vocat καταπέτασμα; alterum autem, oppan-
sum templo Sacerdotali, κάλυμμα. Conf. *Matth. XXVII, 51. Marc. XV, 38. Luc. XXIII, 45. & Ebr. IX, 3.* ubi, in eodem negotio, καταπέτασμα, a Spiritu S. adhibitum fuisse, deprehendimus. Ab ITALIS, per *Una Cortina*, a GALLIS, per *Un Voile*, & ab ANGLIS, per *Un Vail*, ullo absque commodo, autenticum exprimitur. Affine autem τὸ פֶּרֶסֶף vocabulum est פֶּרֶסֶף, de quo, *Secl. II, §. 1. & 2.* paulo fusius exponemus; item etiam פֶּרֶסֶף, cuius frequentior, in *Lingua Ebraica*, usus est, quodve generale, & commune, istud nomen est, quod omnes, propemodum, aulaeorum, & velorum, species sub se comprehendit. Referenda huc quoque est notio פֶּרֶסֶף, quae velum, splendidam, gloriosamque, Mosis faciem regens, indigitat, & quam LXX. per κάλυμμα, *Hier.* per *velamea*, *Onkelos* autem, per בית פני, *domum faciei*, interpretantur. Radix est פֶּרֶסֶף *velare*, licet in textu, ver-
baliter, ista non reperiatur.

§. VI. Evoluta nominis notatione in rem ipsam, propius, ut introspiciamus, &, primo quidem loco, *Velū Sancti Sanctorum* dimensionem, tantisper, immoremur, necessarium est. Hoc vero, dum molimur, navim, remigium, & velis, quasi destitutam, periculoso mari permittimus, quandoquidem, tacente Scriptura S., certi quid deter-

B minare

(p) in *Diction. Graeco-Lat.* (q) *Comment. in Epist. ad Ebr. C. VI. v. 19.* (r) *de Vita Moysi.*

minare, hic non possumus. Haec, ut ita sint, tentabimus tamen, utrum veritatem, longius discedentem, per transfennam quasi, conspiciere, & ex comparatione asserum Atrii, item Veli, ac torius denique Tabernaculi amplitudine, ad praesens negotium, quadantenus, illustrandum, aliquid eruere queamus. In designanda itaque tabernaculi capacitate, tutior omnino, in quam ingrediamur, via, ista esse videretur, ut, cum MELCHIORE LEIDEKKERO, (r) longitudinem Istius per triginta, latitudinem, per duodecim, & altitudinem per decem, cubitos definiamus. Haec enim assertio, firmiori, ut putamus, in Scripturis Sacris, fundamento innititur. Istae enim, *Exod. XXVI. 18. 20.* lateribus, quae longitudinem tabernaculi constituunt, viginti כִּרְשֵׁי asseres, & abulasque sectas, quarum quaeque sesquicubitum lata erat, adscribunt. Omnes autem hi viginti asseres, numerum cubitorum triginta, supra datum, exacte ita conficiunt. Eadem, res, ratione, ut accurate judicemus latitudinem, se habebit, siquidem & super hac, citati Capitulis commata, 23. & 24. in primis autem sequens 25. nos informant. Sex enim asserum latitudo, addito tamen utrimque asseri angulari, (unde octo censi poterant) sic fabricato, ut utrumque latus, australe & aquilonale, firmiter conjungi posset, occidentale latus concludebat. His, fundamenti loco, praestructis, de latitudine *Veli Sancti Sanctorum*, haud difficulter, quaedam divinabimus. Illud enim, posteaquam ipsum *Sanctum Sanctorum*, accurate, per istud, a reliqua tentorii parte, distinguendum erat, eadem cum Tabernaculo, duodecim scilicet cubitorum, latitudine instructum fuit. Altitudo hujus veli, prorsus

(r) *Libr. VIII. c. 1. p. 550. de Rep. Ebr.*

prorsus a nobis dimittenda esset, nisi iterum ad asseres, & horum longitudinem, recurrere velimus. Cum autem haec, juxta *Exod. XXVI, 16.* decem cubitorum fuerit, vel etiam Sancti S. altitudinem, plus minus, decem cubitorum fuisse, hariolabimur. Ceterum, cum omne hoc negotium, in justam cubiti mensuram, fere redundet, cum asser unus sesqui cubitum, i. e. rotum unum, cum dimidia sui parte, requirat, omnino hic tenendum est, quod, juxta vulgarem computum, duo cubiti unam virgam, duodecim pedes, sive triginta sex pollices, longam, aequaverit, quodve adeo tabula, sive asser unus, quisque, tribus virgae quadrantibus, sive etiam sesqui cubito, instructus fuerit. Sed cum haec computatio, adstructurae magnificentiam, parum conferre videatur, inter *Anglos*, repertus est *CUMBERLANDVS, Episcopus Petersburgensis*, qui in erudito, de *Mensuris Scripturae*, Tractatu, quem *PATRICIVS*, (†) allegat, demonstrare annifus est, quod *Judaicus* cubitus non XVIII, ut vulgaris habet opinio, sed XXI pollices, longitudine sua, exhibuerit, atque adeo, altitudo tabernaculi, longe augustior, quam haec tenus quidem creditum fuit, extiterit: Nos, cum alieni haec fori sint, suo quemque hic abundare sinimus iudicio, & saltim adhuc monemus, quod, ad soliditatem veli manifestandam, vix unicum argumentum Scriptura S. nobis suppeditet, nisi quod, generalior vocis כִּרְכִּית significatio, eo nos deducat, ut opinemur, quod tantae velum istud densitatis fuerit, ut lucis quidam radii, nulla ratione, istud transire, neque etiam Sacerdoti, in exteriori tabernaculi parte constituto, objecta Sancti Sanctorum, idem illud, repraesentare potuerit,

(*) *Comment. ad Exod. XXV, 10.*

Rabbini interim, si quae fides & hic habenda esset, den-
fitas hujus veli ad quatuor digitos abiret, vel palmum
etiam, sive contextum ex septuaginta filis, quorum quod-
libet, juxta Codicem *Schekalim* C. VIII. §. 5. viginti qua-
tuor filamenta habuit, conficeret, quod unde, nisi e
proprio cerebro, hauserint, non liquet.

§. VII. Ad res ipsas, ex quibus velum hoc confectum
fuit, cum ordo nos deducat, autentica, inprimis, verba,
huc spectantia, allegabimus, quae v. 31. l. c. hujus sunt
tenoris: וְעִשְׂתִּי בְרִכְתִּי הַכֹּלֵל וְאֶרְגָּמָן וְרוּלְעֵר
: שְׂנֵי וְשֵׁשׁ מִשְׁקָר. Ante autem, quam in singulas notio-
nes, pro instituti ratione, breviter inquiramus, probe
omnino tenendum est, quod *Philologi*, propemodum
ad unum omnes, hic locorum, *Ebraismum* quendam de-
prehendant, atque existiment, quod omnia, quae vo-
cem שֵׁשׁ antecedunt, vocabula, pro Adjectivis accipien-
da sint. Conceptis hoc ipsum verbis fatetur DRVSIVS,
quem certatum, & magno agmine, sequuti sunt *Interpre-
tes*. JUNIVS quoque & TREMELLIVS, in eandem
concedunt sententiam, quando ita vertunt: *Deinde fa-
cies velum ex hyacinthino, & purpureo, & coccineo di-
bapbo, & xylino internexo*: His non repugnat *Eccius*,
cujus sunt sequentia: Mach auch ein Furchang von Ja-
cinthen, Purpur, und Zvirn, geverbten Carmesin, und
von gezwirnten weissen leine Faden. In eandem hanc
viam *Moguntinus*, & ipse etiam B. L V T H E R V S,
atque alii quamplures, ingressi sunt. Et sane, ut,
quod res est, fateamur, genuinum, & unicum, hoc
medium, ex tot difficultatibus emergendi, hic nobis re-
lictum esse videtur. Utemur itaque & nos eodem isto,
& meditationes, ac conceptus nostros, eo dirigemus,
ut,

ut, ante omnia, super colorum varietate, deinde autem super materia, in quam, per diversas tingendi rationes, ista introducenda erat, tantisper dispiciamus. Inter colores excubias quasi agit, תכלת, *byacintbinus*, cuius vocabuli radix non quidem in *Ebraeo*, bene tamen in *Chaldaeo*, idiomate hodie num extat, atque conservata est. Variis ejusdem significationibus, quas *Buxtorfius*, (u) recenset, missis, naturam, & constitutionem, coloris hujus *Dd. Talmudici* (x) quadantenus manifestant, quando ita istum circumscribunt. מה גשתנה תכלת מכל מיני צבעינין מפני שהתכלת דומה לרקיע: *Quare diversus est color byacintbi prae omnibus aliis speciebus collarum? Quia byacintbus similis mari, mare firmamento coeli.* Consona his habet *JOSEPHVS*, (y) dum de velo *Babylonico*, ab *Herode*, in adyto *Templi*, suspenso, eodemque pretiosissimo, ac superbissimo, quod, suo loco, propius contemplantur, commentari quaedam instituit. Imitatus itaque hic color est gemmae, hujus nominis, splendorem, id quod vel *PLINII* (z) etiam ista indignant: *Ipse velut ex carbunculo resurgere quendam, in purpura, leviter roseum colorem, & fulgorem violatum dilutum.* Et hoc quidem, *Interpretes* quosdam, ut videtur, movit, ut nunc per *coeruleum*, uti *MOGVNTINVS*, nunc etiam per *flavum*, uti *B. LVTHERVS*, vocem hanc exponant. De altero autem colore, qui per ארימן indigitatur, ita judicant *Critici*, ut, *purpureum* istum esse, asseverent, quibus & *Rabbini* in eo, quod ruber iste sit, calculum, ad unum omnes, adjiciunt, id quod, sub umbra *D. Praefatis*, (a)

B 3

ais, (a)

(u) *Lex. Talmud.* fol. 259r. (x) *Menachot.* fol. 72. col. 2. (y) *de Belle Jud.* (z) *Hist. Nat. Libr. XXXVI. cap. X.*

dis, (a) nuper admodum, latius diductum fuit. *Purpuram* interim, atque *coccum*, *purpureumque*, ita & *coccineum colorem*, insigniter, à se invicem differre, id, prae ceteris quidem CASPAR SAGITTARIUS, (b) solide demonstrat. In eo enim, sedulo, occupatur VIR CL., ut, qua materiam, qua colorem, qua usum, res has distinctissimas esse ostendat. Ipsa purpurae, matrix conchae marinae fauces erant, quo super negotio PLINIVS, imprimis, a laudato *Auctore* excitatus, consuli meretur. Species autem purpurae tres potissimum reperiuntur, πορφυρίαι scilicet, colore amethystino, violaceo, janthino, & hyacintino quodam genere insignita, item τυρὶα πορφυρά, sanguinem concretum referens, ac denique ἀλογὸς, in qua, iudice Platone, ἐρυθρὸν μελάνι λευκῶ κέκραθὲν rubrum cum albo, nigroque, permixtum erat. Secundum inter purpuras haec, locum tenens, a duplici, quam admisit, tinctura, dibapha dicta, & à Scriptoribus, pretiosissima habita est. Quamvis autem, quaenam, praecise, purpurae species velo nostro tribuenda sit, tacente, & nullum nobis fundamentum suppeditante, *Scriptura Sacra*, determinari omnino nequeat; intrepide tamen affirmare nobis licebit, quod media, a Tyro denominata, locum plane hic non inveniatur, siquidem Tyrus, ex supputatione JOSEPHI, CCXL demum annis, antequam fundamenta *Templi Hierosolymitani* jacta sunt, condita est. Fuit ceteroquin, ut probabiliter opinamur, color, per מַצְרַיִם notionem suppeditatus, isti non absimilis, quem GERMANI Braunroth, dunckelroth, nuncupant, ut adeo LVTHERVS, non male, hanc vocem per Rosinroth

(a) Dissert. DN. M. Clessellii de Baltheo Sacerd. C. II, §. 8. (b) Dissert. de Rabra J. C. Chlamyde Cap. II.

sinroth explicasse videatur. Ad ultimum demum colorem, qui תולערי שני i. *coccineus dibaphus*, nuncupatur, generatim adnotamus, quod iste color, ut ESAIAS C. I. 18. nos edocet, omnino ruber, non autem alius quidam extiterit. Posteriori aevo, *Scarlati* nomine, colorem hunc indigitatum fuisse, BRAVNIVS (c) erudite, velinde, conjicit, quod *scarlatum*, & *Tyrius color*, unum, eundemque, colorem inferant, siquidem *Sar*, vel, *Sarra*. *Tyrus*, *laccæ* autem *color ruber*, sit. Quid RABBINI de hac notione sentiant, id, ne actum agere videamur, vel eam ob causam, ordine hic recensere superfedemus, quod in *Diff.* supra allegata, copiosius, jam tum, haec discussa sint, qui ceteroquin obiter, solummodo, hic monemus, quod, plane absurde, judicet ABARBENEL, quasi ferici hic color natus sit, & per tincturam plane non producat, quo de etiam BOCHARTVS (d) conferri merebitur. Id saltem adhuc memoramus, quod תולערי & תולערי *vermiculum* quendam denotet, qui, ut sanguis ejusdem elici possit, contundi debeat, ex quo firmissime etiam, quod color hic coccineus fuerit, concludi potest. Mater ipsius, non, ut purpurei, conchæ, sed potius frutex est, cujus descriptionem perfectiorem, a *Dioscoride* adornatam, SAGITTARIVS simul exhibet. Hic frutex duobus oculis instructus est, quos tamen SALMASIVS non tam pro fructu, quam pro scabie, & excremento, fruticis habendos esse existimat. Ceterum, cum diu, tumque, Eruditos inter, super eo, acriter disputatum fuerit; Utrum, scilicet, ex ipsis vermiculis, an potius ex vaginulis, vel etiam ex utrisque, tinctura ista eliciatur, nos quidem haud aegre, cum *Sagittario*, sentimus, &
ex

(c) de Vest. Sacerd. Ebr. L. I. C. XV, (d) Hieroz. P. II. l. IV. C. XXVI.

sericum, bonitate sua, non superet, proxime tamen ad idem istud accedat. Respectu, itaque, ad valorem habito, non, admodum, improbanda erit LVTHERI versio, quando, per gezvvirnte Seide, mentem suam hic exprimit. Debebat, vero, hoc שש, *xylinum*, insuper esse ששסס *contortum*, *conduplicatum* i. *ex filo duplicato*, vel, ut R. David, ex mente *Magistrorum*, docet, *sextuplicatum*, aut *sexies plicatum*, ita, ut תו שש, quod semper תו ששסס comitatur, utrumque significatum, quo & *xylinum*, & *sex*, designat, ambitu suo, hic potissimum locorum, completatur. Vtuncque autem, numerus filorum, se habuerit, certum est, quod fila, ex שש deducta, variis istis, quos hactenus, ordine suo, recensuimus, coloribus, *hyacinthino* nempe, *purpureo*, & *coccineo*, infecta fuerint. Illud, obiter saltem, adhuc monemus, quod, si ad תו שש nativam albedinem insimul, in versione, hic respicere velimus, cum B. LVTHERO, plane non peccemus, aut in sacras literas simus injurii.

§. IX. Materiae dignitati, & excellentiae, respondere etiam debebat opus. Quare cum ista pretiosissima esset, opus etiam requirebatur artificiosissimum, id quod autentica, מַעֲשֵׂה חָכָם, clarissime manifestant. Innuit enim, חָכָם vocabulum, *sapientem*, & *cogitabundum*, *artificem*, utpote, quod significatum suum arcessit a חָכָם, quam radicem, *Lexicographi*, per *sapienter cogitare*, *ingeniose excogitare*, *ratiocinando investigare*, *imputare*, *reputare*, *sapputare*, *cogitando machinari*, *deliberare*, *consultare*, *aestimare*, *existimare*, & quae reliqua sunt, magna animorum convenientia, interpretantur. COCCEJVS, (e) elegantissime, istam exprimit per λογίζομαι,

C

compute

(e) in Lex. Ebr.

computo, supputo, considero, expendo, rationem deduco, atque consulo, rationem in eo, conjecto, pensum habeo; quo cum *Gussetium (f)* combinamus, qui rem hanc, non, simpliciter, in apprehensione, sed in iudicio quoque, &, nonnunquam etiam, in voluntatis decreto, consistere, arbitratur. Eset itaque, si recte conjicimus, מעשה השב, *opus artificis*, secundum proportionum leges, ad quas, in *Architectonicis*, ordines fere construi solent, confectum. Qua autem, praecise, ratione, atque methodo, opus hoc adornatum fuerit, de eo, cum vox השב generalior sit, liquido, non constat. Illud interim, tuto, affirmare nobis licebit, quod a מעשה השב, alterum, scilicet, רקם, veli *Sanctuarii, & Aerii*, Operis circumscriptio, suo quodam modo, & non parum, forsan, distinctum fuerit. *CARTHWRIGTHVS*, (g) & alii non pauci, distinctionem hanc, in eo, potissimum, quaerendam esse autumant, quod nimirum *Figurae, Velo Sancti Sanctorum*, non acupictoria, sed textoria, potius, arte, insertae fuerint. *Movisse* videtur haec res *R. Salomonem*, ut assereret, quod *Cherubini*, in cortinis, per texturam illarum, non aurem per picturam, acufactam, comparuerint. *Interpretes LXX*, quos *Cajetanus, Amama*, alii, sequuntur, in eandem inclinant sententiam, quando, in autenticorum locum, verba ἐγγαστῶν ὑφ' ἐργῶν, *opus textoris*, substituunt. Quidam sapientum, ulterius, hic, procedunt, & conjiciunt, quod מעשה השב *opus artificis*, פרגוכי שני דוּאַרֻם *duarum facierum*; opus רקם autem, quod, ex hypothesi, acupingebatur, אַחַר פֶּרְגוֹכ, *unius faciei*, opus extiterit. Omnium, ut putamus, longissime, hic, progreditur *A-BEN EZRA*, quando is, מעשה השב, nec acupingentis, neque

(f) *Comment. L. Ebr.* (g) *in Notis ad Exod. b. l.*

neque etiam textoris, opus esse contendit, sed peculiariter, potius, istum modum, quo vestes sericae hodie conficiuntur, hic eligit. Nobis, priores duae sententiae, haud incongrue, forsitan, combinandae, tanquam vero similiores, vel eam ob causam, donec plausibilior ab aliis excogitetur, potissimum arident, quoniam, vestes sericas conficiendi, modus, quemadmodum etiam ipsum sericum, recentioris aevi inventum est.

§. X. Quo artificiosius, autem, ipsum elaborationis opus, veli hujus, erat, eo splendidior quoque, forma ejus externa, apparebat, adeo, ut, *Thomassino*, & *Aria Montano*, (b) testibus, qua ornatum suum, reliqua, in *Atrio*, atque *Sanctuario*, conspicua, longe superaverit. Praeter oculos enim intertextos, quos *Avenarius* in isto collocat, omnium generum, quae terra fert, floribus, figuris, & ornamentis, ut *Patricius* docet, idem istud conspersum fuit. Ceterum si, cum iis, hic sentire velimus, qui velum *Templi Herodiani*, ad hujus imitationem, confectum fuisse arbitrantur, ita moderanda erit haec sententia, ut cum *Braunio* (i), animantia probe hic eximamus. Potissimum ornamentum, quo, insigniter corruscabant, *Cherubini* huic quoque superaddebant. Ipsum nomen כְּרֻבִים est plurale, a *singulari*, כְּרֻב, de cujus vocis radice, & allusionibus, tot, Eruditorum, prostant sententiae, ut *CL. Liebertanz*, (k) decem, jam tum, enumeraverit, quas ipsas, quoniam, fufius, ab Isto recensitae sunt, operose non repetimus, sed intactas, fere, praetermittimus. In simplicissimam, interim, cum laudato VIRO, viam, & nos, hic ingredimur,

C 2

mur,

(b) *Antiquit. Jud.* p. 84. (i) *Comment. in Epl. ad Ebr. C. VI. 19.* (k) *Disp. de Cherubim Propitiatori.*

mur, atque nomen hoc, ad radicem inusitatam כרב, ita deducimus, ut notionem alterius, quae isti contermina est, cum aliud subsidium hermeneuticum nobis hic vix suppetat, scilicet רכב, *vechus, supervectus fuit, equitavit, insedit equo*, isti assignemus. Ex his, ut de כרב & כרובים, quadantenus, judicandum est, ita R. D. Kimchi, ad quem CL. LEIGH, (1) sigillatim, provocat, quatuor praecipue istas opiniones, quas Critici excogitarunt, ordine suo, enumerat. Prima, itaque, istorum est, qui arbitrantur, quod כרובים, florentissima puerorum forma condecorati fuerint. Hi, in judicanda notione, ea methodo procedunt, ut כ, non pro litera radicali, sed fervili, & quae similitudinis nota sit, reputent, reliqua autem elementa, ex Chaldaico idiomate, ubi רבי, רבי & רבי, *puerum crescentem, sive adolescentem*, ad decimum tertium usque annum, denotat, arcessant. Secunda, cui *Hiscuni*, aliique, patrocinantur, pro *Angelis* habet, avium formam repraesentantibus. Tertia, quae apud *Josephum* (m) reperitur, qua rem ipsam, cum priori quidem concordat, in eo tamen ab eadem distincta est, quod ista animantia, quorum formam angeli exhibuerint, novae cujusdam volucris speciei, nec unquam ab hominibus visae, fuerint. Quarta demum, cui etiam *Aben-Ezra*, & ipse CL. LEIGH subscribit, כרב pro nomine generali, ad omnes formas se extendente, venditat. Praeter quatuor hos significatus, novum adhuc, vano conatu, excogitarunt *Pontificii*, quo *Angelicæ Hierarchiæ*, a *Dionysio*, Spurio, confictæ, succurrerent, & in כרובים voce, causæ quoddam praesidium quaererent. Nomen *Cherubim*, (inquit, hunc in finem, THOMAS de AQUINO,)

(1) *Crit. Sacra* P. I. fol. 110. (m) *Antiq. Jud.* L, III, C. VI.

NO,) (n) *imponitur a quodam excessu scientiae, quare interpretatur plenitudo scientiae.* At enim, quis non videt, quod, vocis haec derivatio, valde coacta sit, atque hinc, vel eam etiam ob causam, proscribi mereatur. Plurimi sane, in isto כַּרִּיב *carib* significatu, qui per metathesin, a רַכְכָּב *rakkab* mutuatur, ac deducitur, acquiescere solent. Notat enim, illud vocabulum, naturas, a celeritate sua, qua, continuo quasi cursu, ceu vehiculo quodam, vehuntur, unde & alae ipsis assignantur; item etiam, a perpetuo Dei comitatu, ex quo illis, tanquam curru cuidam insidet, ita denominatas. Et in hanc etiam sententiam, *Lud. de Dieu*, (o) ob quatuor potissimum rationes, inclinatur. 1) *Quod* כַּרִּיב *carib* pro nubibus ponatur, quatenus scilicet, super iisdem Deus, tanquam super curru quodam, vehitur, Ps. XVIII. II. & 2. Sam. XXII. II. 2) *Quod* angeli, passim, *vehiculum Dei* esse dicantur, ut Ps. LXVIII, 18. *Ezech. X, 1. 3.* 3) *Quod Schindlero* teste, כַּרִּיב, *Arabibus*, cymba sit, *navis vectoria*, a vehendo. 4) *Quod* ratio dari, ita queat, quare *Ezech. X, 14.* inter *Cherubinos*, de animali isto, quod faciem bovis gerebat, speciatim pronuncietur, פָּנֵי הַכַּרִּיב, *faciem Cherub*, habuisse. *Consona* his, fere, docet R. *Abraham, Aben-Ezra*, quando is כַּרִּיב *carib* genus esse, & universale nomen, ad omnem figuram: nisi, quod ea, quae sint in *Lege*, humanam; quae autem in *Iezechiele*, quatuor animalium, ibi descriptorum, figuram habuerint. Indicari enim, per כַּרִּיבִים, subinde, angelos, id quidem, ex *Patriarcharum* historia, liquido patefcere videtur, ut ut ceteroquin, qua in forma isti, ab initio, apparuerint, nobis non sit manifestatum. Illud solummodo affirmare

(n) In Hierarchia Coelesti. (o) Crit. Sacr. p. 5.

possimus, quod, ab istiusmodi forma, instructi fuerint, qualem ministri illi, qui divinam majestatem, in monte *Sinai*, reverebantur, prae se tulerunt; vel quod, qua formam, tales fuerint, quales *DOMINVS Moss*, in idea, arcae, & aliarum rerum, instar, exhibuit, ut, per eam, coelestes hosceministros, adumbraret. *BOCHARTVS*, qui *Hieroz. P. I. L. II. C. XLI*, haud gravatim, similiter largitur, quod *Cherubi*, varias animalium formas, ita stiterint, ut ad bovis speciem, propius accesserint. *elibi* tamen judicat, quod, non tam angelorum figurae, isti fuerint, quam certa, potius, quaedam emblemata, per quae, angelica natura, quadantenus, fuerit expressa, quod ipsum assertum plausu suo non destituitur. Ceterum, ne locum, quem *Cherubini* in velo nostro occuparunt, prorsus, praetermittamus, *Patricius* hariolatur, quod in medio Istius collocati fuerint, praeter quod, alii, in super, inculcant, quod, qua numerum, duo solummodo fuerint, quandoquidem *Cherubini*, in *Saucti Sauctorum Velo* conspicui, specialiori sub ratione, Propitiatorii *Cherubini* repraesentare debuerint.

§. XI. Quemadmodum autem Summum Numen, in figuris *Cherubinarum* efformandis, ad *Aegyptiorum* superstitiones plane non attendebat, ita nec, in constitutione, ac suspensione, veli, moribus, atque ritibus, Eorundem, (ut nimirum *Israclitarum* generis, ne forsan, nisi templum ornatissimum, & *Aegyptio* more instinctum, habuissent, se spernerent, indulgeret,) sese accommodavit. Tantum enim abest, ut *J. O. CLERICO*, ad contrariam sententiam corroborandam, validum ullum suppetat argumentum, ut omnis, potius, *Aegyptiaci* cultus convenientia, quam *CLEMENS*

MENS ALEXANDRINVS, (p) enarrat, a *Levitico* cultu repetita fuerit. DEVS sane id, quod ipsa Gentium sacra hominum ludibriis exposuit, ad suum cultum adplicare non potuit, id quod ipse *Clemens* l. c. aperte fatetur, scribens: *Πασφορὸν δὲ, ἢ τις ἄλλος τῶν ἰεραποικιῶν περὶ τὸ τέμνειν σκεμνὸν δεδουκῶς, παῖνα τῆς Αἰγυπτίῳν ἄδων γλώσῃ ἄλιγον ἐπανεστῆλας τὸ καταπετάσμα* τῶν, ὡς δεξῶν τὸν Θεόν, πλατὺν ἡμῖν ἐνδίδωσι γέλωτα τὸ σεβασματῶν. *Pastophorus, aut alius quispiam eorum, qui sacra in templo curant, gravi aspectu intuens, cum aliquantulum spirarii sustulerit, quasi ostensurus Deum, magnam suppeditat occasionem ridendi Numinis. Longe accuratius, cum PATRICIO, illi negotium hoc introspiciunt, qui, detestandam hanc opinionem, prorsus proscribunt, prudenterque, & ad normam Scripturae S., arcam, & omne ad ipsam pertinens, cum reliquis, ad exemplar Dei, Mosi in monte traditum, effecta fuisse statuunt. Clericum autem, & hic, de eloquiis, ac operibus, divinis, minus decenter, loqui, non miramur, cum innovandarum rerum Vir hic, alias quoque, studiosissimus sit, & a sanioribus doctrinis, quamprimum elabendi rimam nanciscitur, facile deflectat.*

§. XII. Locus, ubi hoc Velum suspendebatur, erat adytus *Sancti Sanctorum*, ut adeo, inter *Sanctuarium* & *Sanctum Sanctorum*, idem istud, intergerini quasi cujusdam parietis vices sustinerit. Quandoquidem autem, ad *Velum* hoc rite expandendum, *עמוד*, seu *columnae*, requirebantur, ita origo vocis a radice *עמד*, *stetit, adstitit, substitit*, vel eam potissimum ob causam, vulgo, arcessitur, quod quasi statua sit, quae domum suffulciat, & quae in altum erigi debeat. Ipse, ceteroquin

(p) L. III. Cap. 2. Paedag.

teroquin, numerus harum columnarum, quarum quatuor erant, manu, veluti, nos deducit, ad triplicem, per quem, ex *Sanctuario* in *Sanctum Sanctorum*, procedebatur, ingressum, ex quo, ipsam etiam tabernaculi latitudinem, nonnulli, dijudicant. Materia, ex qua, columnae hae, confectae erant, per notionem עֵץ , quam a *עֵץ circumcundo demisit se*, FOERSTERVS derivat, & quae, VVLGATO, per *Setim*, cum non satis constet, qualis arbor sit; a LXX. autem, per *ἀσπρτα ligna*, nonnunquam etiam vertitur; indigitatur. Duplici, inprimis, eadem ista, in Scripturis S., gaudet significatu, utpote ubi 1) locum designat in campestribus *Moab*, non procula *Jordane*, & monte *Phégor*, situm, in quo filii ISRAELIS, Num. XXXIII, 49. tentoria fixerunt, & qui, forsitan, ab arboribus, עֵץ , quod majori copia ibidem istae, nascerentur, ita nuncupatus est, nisi, potius, lignum dictum ita fuit a loco, ubi crescebat. 2) usurpatur pro certa cujusdam arboris specie, ex qua etiam columnae nostrae confectae fuerunt. Hac super arbore, *Rabbinos* inter, atque reliquos *Criticos*, diu, multumque, ac tam acriter, disputatum fuit, ut huc dum, in arduo hoc argumento, certi vix quicquam determinari queat. Ad *Rabbinos* quantum attinet, de istis commemorat DRVSIVS, (p) quod alii eandem, pro cedro, alii, pro *picea*, & iterum alii, pro *buxo*, reputent. Diversa, *Criticorum* iudicia non attingimus, cum *Lexicographi*, & antiquissimae *Versiones*, super iisdem, copiosius, nos informant. Praestantissimum, levissimum, latissimum, ac speciosissimum, & quale in *Romanis*, aliisque excultis, regionibus non reperitur, fuisse hoc lignum, prae reliquis docit *Hieronymus*, cui omnes fere suffragantur, quando ad *Es. XLI. & Joal III.*

(q) *Notis Majoribus in h. l.*

III. scribit, quod $\square\omega\omega$, lignum sit, imputrescibile, & levissimum omnium lignorum, tam in fortitudine, quam in nitore, soliditatem, & pulchritudinem superans. Illud omnino certum est, quod arbor haec, (quam idem Hieronymus, absque antiquitatis tamen testimonio, spinæ albae similitudinem habere, & in eremo nasci, asseverat,) & proceræ, & crassa, fuerit, quoniam ex eadem tabulae sesquicubitales, MOSE Exod. XXV. tradente, confici debebant. Et eadem haec observatio, plane, jugulat Edm. CASTELLI (r) conjecturam, qui, post Arabem Maurum, interpretatur Acaciam, sive, spinam Arabicam, ex qua, ejusmodi tabulae, fieri nequeunt, cum sit frutex, nequaquam, procerus, neque ὀρθοφύης, ut docet Dioscorides, (s) HILLERVS (t) etiam, tam grandia ligna haec fuisse, refert, ut latissima, & durissima etiam, ex iis, tabulata caedi potuerint; & HADRIANVS RELANDVS, (u) insuper, ista, cum in aquis incorrupta durent, ad navium quoque costas, utilissima fuisse, PLINIO praeunte, pronunciat. Unde autem ligna haec, in itinere, Israelitae acceperint, de eo, curiose magis, quam utiliter, disceptationem, quidam, instituunt. Theodoretus, (x) quocum, ut FAGIVS, ex Libro Tanchuma, apud Drusum, & ESTIVS, (y) referunt, ex Judaeis nonnulli sentiunt, ligna haec ex Aegypto fuisse, existimant. At enim vero, plane non est credibile, quod a populo, festinanter, egresso, tabulae, decem cubitos altae, & sesquicubitum latae, per Aegypti, & Arabiae, deserta, gestari potuerint. Cum enim jam, sat diu, in deserto mansissent,

D

vero

(r) Lex. Heptagl. (s) L. I. Cap. 133. (t) Onomast. sac. p. 163. (u) in Palaest. p. 520. (x) Quaest. LX. in Exod. (y) Annotat. in praer. ac difficil. S. Script. loca, ad Exod. XXVI. 15.

vero videtur esse similis, quod, in montibus *Arabiae*, a^m licubi, arbores *Sittim* fuerint, ex quibus excisis, & dedolatis, tabulae factae sint. Numerosus enim populus, dum in clausis, semper, castris non haerebat, sed, per vicinos potius tractus, ut quidam coniectant, subinde errabat; per fabros lignarios, adniversas pretiosos ligni arbores, facile secare, easdemque, in mandata, à Deo, opera, adhibere, & potuit, & debebat. ABEN-EZRA, & HISCVNI, ea ex nemore, penes montem *Sinai*; alii, ex loco שׂוּשׁוּ, ante commemorato, desupra fuisse autumant; cum fabulam, prorsus anilem, lapiat, quasi JACOBUS, postquam, per Spiritum S. futuram *Tabernaculi* extruccionem, in deserto, cognovisset, semina horum lignorum, eam ob causam, in *Aegyptum*, secum portaverit, ibidem plantaverit, ac filiis, demum, suis praeceperit, ut cum, ex *Aegypto*, egrederentur, easdem, secum, insimul, auferrent.

s. XIII. Praeterquam autem, quod columnae, ex ligno *Sittim*, materia, in se, & alias, sic satis pretiosa, atque splendida, confectae essent, non parum etiam majestatis, per singularem, quo afficiebantur, ornatum, iisdem conciliabatur. Auro enim, quatuor hae columnae, obduci debebant, quod quomodo, praecise, perfectum fuerit; Utrum, scilicet, auro involutae, ac laminis aureis obductae; an vero inauratae, solummodo, fuerint; ea res, *Mose* tacente, in medio linquenda est. Id quidem, certissime, constat, quod quatuor bases, quibus totidem columnae innitebantur, fuerint argenteae, quandoquidem autentica אֲרָגָנִי כֶסֶף, aperte, id ipsum indicant. כֶּסֶף, *argentum*, a כָּסַף *concupiscere, desiderare* eo, quod multum *desiderabile*, ac *amabile*, sit, significare, in vulgus notum est. Super אֲרָגָנִי, autem, quod plurale constructum

structum $\tau\delta$ רָב est, adhucdum, inter se, disceptant Eru-
diti, dum alii cum *Förstero*, ad radicem רָב ; alii, cum
Avenario, ad eandem quidem, sed quatenus, verae ori-
gini affinis, solummodo, sit; & iterum alii, cum *Buxtorffo*,
dradicem deperditam, רָב , hic se recipiunt. Sed, ut Criti-
cis dijudicanda haec permittimus, dubio vacat, quod
 רָב vocabulum, *basin*, *fulcrum*, *susentaculum*, *columnam*
auxiliarem, & *stylobatam*, significet. Utrum autem, &
qua ratione, *basis a stylobata*, in quo רָב בַּיִת I. *in-*
sistit, (*בְּבִנְיָתָא* enim est *fixum*, *fundatum*, esse, *basin*
habere,) accurate discriminanda sit; & utrum, per רָב ,
hoc loco, *basis*, an *stylobata*, intelligi debeat, eam quae-
sitionem, cum Scriptura, plane, hic non distinguat, no-
stram non facimus, qui, ex architectonicis, ceteroquin,
probe tenemus, quod integra columna, in quatuor par-
tes primarias, in *stylobatam* nempe, *basin*, *scapum*, & *ca-*
pitulum, communiter, ita, dispefcatur, ut posteriores tres,
basis, *scapus*, & *capitulum*, partes ejusdem essentielles; prior
autem, sive *stylobata*, extracessentialem constituat. Et, hoc
semel supposito, haud frustra, forsan, conjicere posse-
mus, quod per רָב כֶּסֶף , non tam *basis*, quam
stylobata, & hic locorum, indigetur, quandoquidem
fundamentum hoc *columnae*, ab ipsa *columna*, quod di-
versa etiam, ex qua constabat, materia, argentum sci-
licet, abunde innuit, qua essentiam suam, distingui de-
bebat. Accedit, quod columnae hae, cum solitariae,
nec cum aliqua, totius structurae, parte, conjunctae essent,
stylobatis carere vix potuerint.

§. XIV. Ab infima parte, methodo paululum mu-
tata, ad superiora, ubi ascendimus, objiciunt se ibidem
nobis, רָב וְיָדוּקָה , quarum notionum prior, in statu con-
structo

structo posita, ex *Förstveri* mente, in multitudinis, tantum, numero reperitur. Idem, insuper, contendit, quod 𐤇, *capitella*, & istiusmodi, sigillatim, quae formam literae exhibeant, & quae, ornatus causa, columnis, superne, adjiciantur, indigent. Ipse HIERONYMVS, LXX *Interpretes*, qui *καλλιδα*s habent, secutus, τὸ 𐤇, similiter, per *capita*, interpretatur. Quam bene! ipsi viderint, cum Ex. C. XXXVI, v. ult. 𐤇 & 𐤇 𐤇, accuratissime, a se invicem, distinguantur. THOMASSI-NVS, quando, non tam per *uncinos*, quam per *cardines*, in quibus januae versantur, ac volvuntur, vocabulum vertit, dubio procul, ad primarium veli istiusmodi officium, quo, januae vices, obire debebat, indicem, quasi, digitum exporrexit. Optime R. SALOMO, & R. D. KIMCHI, in autentici locum, אֵלֶּיךָ, *clavos*, *paxillos*, substituunt, qui capitibus columnarum infixi erant, & unde etiam cortinae, sive, velamina, pendeant, quibus, utpote 𐤇 vocem, cum radicali nomine 𐤇 componentibus, VATABLVS, alique, eruditissimi Viri, non pauci, dudum applauserunt. *Syrus* generalem notionem, scilicet 𐤇, quae est *fixio*, *infixio*, a 𐤇, *fixit*, *infixit*, cum clavorum, & uncinorum, proprium quasi sit, ut infigantur, hic adhibet. *Arabs*, quando, per 𐤇 *annulos*, vocem vertit, originarium non illustrare, sed obscurare, potius, videtur. Ipsum autem hoc, in se spectatum, generale est, & uncinis, atque clavis, cujuscunque, demum, isti sint materiae, ac conditionis, ita, ut illis etiam clavis, qui in *Atrio* profstant, & quibus CASTELLVS eum usum vendicat, ut pecudes offerendae, in istis, suspenderentur, ibidem excoria-

ria

riarentur, & interiora eximerentur, applicari queat. Uncinorum autem figuram רֹד repraesentasse, hoc quoque, adeo, ab uncinis, non contra hos, a *Vau*, nomen suum accepisse, communis, a qua tamen *Coccejus* in *Lex.* defleat, habet opinio.

§. XV. Ordo nos ducit ad, *Veli* hujus, suspensionis actum, quem, per וְהִנֵּה verbum, summum Numen *Moyfi* injungit. Rationem istius, maxime anormalicam, vel eam ob causam, plane non attingimus, cum omnes libelli *Grammatici*, super eadem, abunde, nos informant. Significatio sane, admodum, praegnans est, & per universam *Scripturam Sacram*, latissime, se diffundit. Nullus *Lexicographorum*, *FÖRSTERO*, hic accuratior est, dum, quod alii, confuse, faciunt, per classes eundo, ordine, hic commonstrat. Est enim ipsi, ex diligenti locorum collatione, נָתַן , (I. *donare, dare, tradere, perdere*, cum compositis, (II. *concedere, permittere, sinere*, ita tamen, ut, à fronte, *particulam negativam*, aut, *verbum negativum*, לֹא ; à tergo, autem, *infinitivum*, mediante *Accusativo*, vel sine eo, insimul, sibi met applicet. (III. saepe numero idem, quod, *Latinis*, verbum *pono*, & hoc, ea sub lege, quando, scilicet, vel cum praepositione עַל , vel, etiam, cum עַל componitur. (IV. denique, & itidem haud infrequenter, *proponere*, vel *constituere*. Hoc in loco, tertia significatio, omnium optime, isti accommodabitur, & id, potissimum, propter עַל *particulam*, quae cum eodem connectitur. Omnino tamen, insimul, tenendum est, quod, hic locorum, notio non generalior, sed specialior, potius, requiratur, atque וְהִנֵּה non, simpliciter, per *pones*, sed *ponendo figes*, aut *appendendo ponēs*, transferri debeat.

§. XVI. Medium, quo velum nostrum appendebatur, & cum uncinis conjungebatur, erant **הַקְרָסִים**, cuius singularis **קָרָס**; aut **קָרָס**, observante *Guilielmo Robertſonio*, (y) non reperitur. Radicem agnoscit **רָס** קָרָס, *repansum, incurvatum, inclinatum, reflexum, devastatum, est*, item, *coincidere, & corruere*. Ad ipsam interpretationem, quantum attinet, cum *Avenario* (z), pluri mi conjiciunt, quod **הַקְרָסִים**, pro *istiusmodi instrumentis*, habenda sint, *per quae aliquid ad aliud, ut, utrumque, bene coincidat, jungitur*. Patrocinantur huic asserto, per suum *κρίσος, & διατόνα, Graeci*, siquidem & HESYCHIVS, *διατόνα*, interpretatur *κρίσος*. HIERONYMVS item, per *circulos, fibulas*, vocem vertit. THOMAS-SINUS (z) cum GUSSETIO, (a) quando, *ansulas, forma reflexa*, hic eligunt, & B. LVTHERVS, tandem, cuius *Germanicum*, *Heffte*, est, institutum, egregie, illustrant. Dissentire tamen hic, quadantenus, videtur VATABLVS, quoniam is **רָס** **הַקְרָסִים**, cum **וּי**, modo ad verba Istius diligenter attendere velimus, omnino confundit, atque ita, accuratius distinguenda, arctissime combinat. Dum, enim, in oppugnandis istis, qui, per **וּי**, *Capitella* intelligunt, occupatus est, illud inprimis arripit telum, quod, hac ratione, **רָס** **וּי** cum **הַקְרָסִים**, non conveniat, quoniam, ultima haec dictio, *uncinos incurvos* significet. At enim vero distincta, **הַקְרָסִים** **וּי**, instrumenta fuisse, vel inde, etiam, conicere licebit, quod **הַקְרָסִים**, reliquis tabernaculi aulaeis, *Exod. XXVI. v. 6.* similiter, applicati fuerint, & ibidem, forsan, *capita recurva*, ad apprehendendum laqueolos, habuerint; quod primum tamen de **וּי**, sive istiusmodi uncinis, quibus velum nostrum

(z) in *Thesaurus L. S.* (a) in *Lex. Ehr.*

strum appendebatur, dici vix poterit. Merito igitur **חֲסִימֵי** *circellos, annulos, fibulas*, interpretamur, suo quodam modo, istis non absimiles, quibus mediantribus, & nostro tempore, vela baculis ferreis imponere solemus. Reliquorum etiam tabernaculi velorum, quae latera ejusdem contegebant, loramenta, & laqueolos, quos **לִרְאוּ** notio subministrat, hoc eodem subsidio, plurimum firmatos, ipsaque adeo vela, arctissime, ita, connexa fuisse, per *Exodi* l. c. clarissime edocemur. Hoc verum asseveramus, nequaquam cum PATRITIO, & qui facem isti, apud *Drusium*, praefert, R. *Salomone*, eo delabimur, ut existimemus, quasi, in nostro quoque velo, **חֲסִימֵי**, *circelli, sive annulli, anfulae*, autem *fibulae*, hae, majores ejusdem partes, a se invicem alias distinctas, combinare debuerint. Cum enim *Scriptura S. Veli Sancti Sanctorum* scissionem, mortis tempore, optimi Servatoris factam, tanquam grande, & stupendum, miraculum commemoret, vis, & majestas, ejusdem, prorsus, infringeretur, si veli, duas in partes, antea jam tum, scissi, anfulas, solummodo, solutas fuisse, imaginari nobis velimus.

§. XVII. In ordine, si a velo *Atrii* numerare incipias, tertium tenebat locum **פֶּרֶךְ**, sive, *Velum Sancti Sanctorum*, quod ipsum tamen Auctor, Epistolae ad *Ebraeos* C. IX, 3. *δύτερον καταπετασua*, sive, *Velum Secundum*, nuncupat. Recentior quidam Interpres, ut habet *DRVSIVS* ad h. l. *Post medium autem velum: Medium autem non est, pergit, nisi quod inter duo ad minimum. Si tria erant vela, tum illud, quod in medio erat, medium dici potest.* At enim vero, recte judicat *VIR CL.* quod de primo altum hic sit silentium, secundum E. ab

E. ab *Apostolo* vocari, quod, alias, in ordine erat tertium. Primi enim tabernaculi velum, respectu alterius, quod hic secundum vocatur, recte, primum dici potuisse. Per secundum, itaque, velum non medium h. l. intelligi, sed id, quod a primo erat secundum, sive quod inter Tabernaculum, quod vocabatur Sancta, sive Sanctum, & istud, quod hic *Sancta Sanctorum* dicitur, interjacebat. Ipse BRAVNIVS, *Comment.* in hanc *Epistol.* utur ad *Cap. VI, vers. 20.* diserte, adstruat, quod templum secundum duo habuerit vela, quae ambo, *Sanctum Sanctorum*, a loco *Sancto*, distinxerint, & quod hac ratione, ex *Sancto* loco in *Sanctam Sanctorum* intrari non potuerit, nisi per duo *καταπέτασματα*, sive *vela*, quae, cubiti spatio, diffusa, a se in vicem, fuerint; ad *Cap. IX, v. 3.* tamen, palam, fatetur, quod *היכל* *Palatium* Dei, duo habuerit vela; *Primum*, ad introitum, ex Atrio in *Sanctum*; *alterum*, è *Sancto* in *Sancta Sanctorum*; & quod de ultimo hoc, *Autor sacer*, ibidem, agat, idemque adeo, per *δέυτερον καταπέτασμα*, indigiter. Male itaque, ad h. l. iudicat ERASMVS, quod *Paulus*, non duo velamenta, sed, duo potius tabernacula, hic distinguat. Ut ut enim largiatur, quod, apud *Latinos*, sermo anceps sit, apud *Graecos* autem nequaquam; rem tamen ipsam, atque sermonis tenorem, *Graecorum* lectioni reclamare arbitratur. Nostrae interim sententiae, GROTIVS, etiam, subscribit, quando is verba *Graeca*, *μετὰ τὸ δεύτερον καταπέτασμα*, per intra *פרכת*, interpretatur.

§. XVIII. In finem, tandem, & in causam, ob quam, velum hoc confici, ac constitui, debuerit, ut inquiramus, primarius is omnino fuisse videtur, ut *Sanctum Sanctorum a Sanctuario*, vel, quod eodem recidit,

dit, arca, a tabernaculo Ecclesiae, sollicitè, distingueretur. Hic, sane, finis non communis, sed, *Velo Sancti Sanctorum*, proprius erat, & a Deo ipso, *Exod. I. c.* indicatus. Hunc, immediate, alius quidam excipiebat, qui eo, potissimum, collimabat, ut omnes, & ipsimet etiam *Sacerdotes*, a conspectu arcae summoventur. Quamdiu, enim, nubes super tabernaculo, commorabatur, & Domini gloria, domum replebat, nullus, praeter *Aaronem*, in *Sanctum Sanctorum*, ubi arca erat, ingredi potuit, & id quidem semel, tantum, per annum, postquam, per suffitum, nubem, quasi, quandam, coram *Propitiatorio*, ubi SCHECHINA erat, excitaverat. Cum autem castra proficisci debebant, & SCHECHINA, in columnae nubem, quae se levabat, a *Propitiatorio* secesserat, tum, & AARON, *Sacerdos S.*, & hujus filii, *Velum* deponere, *Sanctum Sanctorum* intrare, ac testimonii arcam, isto velo, cui & in super vestis hyacinthina, & tegmen, e pellibus melium, ut, a tempestatum injuriis, ea defenderetur, super imponenda erant, obtegere potuerunt. His, demum, rite, peractis, ac vectibus, etiam, adpositis, *Num. XIV, 15.* accedere debebant *Levitae*, & ex iis, *Kahatitae*, ut eandem istam asportarent.

§. XIX. Locus itaque, quem hoc velum, a *Sanctuario*, distinguebat, erat שֶׁטֶרֶת שְׁרֵיט, *ἄγιον τῶν ἁγίων*, *Sanctum Sanctorum*, seu, quomodo, *κατὰ τὸ δα*, sonat, *Sanctitas Sanctitatum*, quod nomen, ob gratiosam, & specialissimam, Sanctissimi Numinis praesentiam, inditum est. Est enim *sanctitas sanctitatum*, notissimo Ebraismo, *eximia sanctitas*, ut *Canticum Canticorum*, aliaque similia. HIERONYMVS, in *Versione*, autentica per, *Sancta Sanctorum*; *Aquila*, *Symmachus*, & *Theodotion*,

dotioni, per $\chi\eta\mu\alpha\tau\iota\sigma\tau\eta\sigma\iota\omega\nu$ i. sedem iudicii, a $\chi\eta\mu\alpha\tau\iota\zeta\alpha$,
 jus dico, rebus explicandis, constituendisque, *vaco*, de-
 cerno, ut magistratus solent, reddunt. MACARIO
 Aegyptio, (b) $\sigma\alpha\kappa\eta\eta\ \iota\sigma\omega\tau\iota\sigma\tau\alpha$, tabernaculum interius, & ARA-
 BI, ut alias, quae apud Drusum legi possunt, nomencla-
 turas taceamus, $\chi\alpha\upsilon\tau\eta\ \alpha\lambda\ \alpha\phi\epsilon\delta\alpha\sigma\eta\ \alpha\sigma\eta\ \alpha\sigma\eta$, Praecipuum Sacrorum,
 est. Locus hic, ut plurimi sentiunt, quadratus fuit, &
 qua splendorem, si in se spectetur, Sanctuarium non su-
 perabat, cui tamen Arca foederis, cum Propitiatorio, & Cbe-
 rubinis, qua de, praeter BVXTORFIVM, (c) JO. BENE-
 DICTVS CARPZOVIUS, (d) & JO. MAIVS, (e) eru-
 dite, commentati sunt, dignitatem, ac majestatem, sum-
 mam conciliabat. Dimittendus, ceteroquin, hic, non sine
 censura, est JO. SPENZERVS, (f) quando, & hoc in ne-
 gotio, ingenio suo is abutitur, & primam Sancti San-
 ctorum originem, ab ista methodo, qua Aegyptii, fana sua
 exstruere solebant, derivat. Sed ut impium hoc est as-
 fertum, blasphemum, & in supremi Numinis immensam
 sapientiam, maxime injurium; ita, sane, in os isti oblo-
 quitur Scriptura Sacra, & quidem Exod. XXV, seqq. ubi
 in monte, Sinai, forma Tabernaculi, & omnium Istitus
 vasorum, sub accuratissimo schemate, Mosi praescribitur.
 Jam si supponamus, quod, omnino, duce LVCA, in Apo-
 stolorum Actis, Cap. VII, 22, supponendum est, quod MO-
 SES, potens dictis, & factis, in omni sapientia Aegyptio-
 rum,

(b) Homil. XLVII. (c) Exercit. ad Hist. de Arca Foederis. (d) Diss.
 de Arca foederis 1616. Praef. Jo. Frischmuth, & de Quaest. Sacra 3
 Quoniam Arca Foederis pervenerit: Praef. D. Seb. Schmidio, 1658. Fe-
 nae habita. (e) Diss. de iis, quae fuerunt in Arca Foederis, Praef. An-
 drae Semmerro, Wittenb. 1630. proposita. (f) de Leg. Ebr. Ritual.
 L. III. Diss. VI. Cap. 2.

rum, (qui, in reperiendis artibus, utique, solertes, & in cognitione rerum indaganda, sagaces, erant,) multum eruditus fuerit, & quod, in Regis aula, in qua cultus idololatricus, dubio procul, splendidissimus vigeat, a primordiis vitæ, ad adultam usque aetatem, commoratus fuerit: quid quaeso! opus erat, ut id, quod, exacte, jam tum, cognitum habebat, atque perspectum, *Dominus*, denuo, & eam quidem ob causam, ut, tabernaculum condendi modum, inde, addiscere posset, isti repraesentaret? Nos, firmiter, potius, concludimus, quod, cum necessarium, omnino, DEUS esse existimaverit, ut *Mosi* ipsemet, tentorii extruendi, schema quoddam proponeret, idem istud, quoad *Sanctum Sanctorum* etiam, partem, utpote, nobilissimam, cum, *Aegyptiorum* fanis, plane, non componendum sit. Ipse CLERICUS, (g) qui, monstris SPENZERI hypothesebus, alias, mirifice favet, & multum iisdem delectatur, hic tamen diffiteri non potest, quod adytum *Aegyptiorum* inter, & *Sanctum Sanctorum*, memorabile discrimen intercesserit, non modo, quod nulum DEI, in templo *Ebraeorum*, fuerit simulacrum, sed etiam, quod, adorantes Numen *Ebraei*, non in *Orientem*, aut in *Meridiem*, vel *Septentriones*, sed in *Occasum*, ubi arca erat, necessario, vultum converterent. *Qui enim Deum solum colere solliciti erant*, scribit THEODORETVS, *Quaest. LX. in Exod. ad tabernaculum conversi, solem a tergo habere debebant, ut non hunc, sed huius opificem, adorarent.* Sed enim vero, non tantum nulum Dei simulacrum, in tabernaculo, comparebat; verum Ipsemet, etiam, praesentissimum sese, ibidem, exhibebat, unde & *Tabernaculum*, imaginem rerum celestium,

(g) *Comment. in Pentat. ad Exod. XXVI. 33.*

stium, & Arcam, speciatim, umbram throni Dei coelestis fuisse, duce *Scriptura* S. tuto, pronuntiabimus. Sit ita, quod, in *Aegyptiacis*, etiam, templis, tres fuerint partes, προπόλαια, nempe, seu *Vestibula*, πρόναος, *ingressus ipsius templi*, & ναός, sive σηκός, *Penetrale Sanctissimum*, aut εδουρον, velo, ut *ALEXANDRINVS* refert, (b) a *Pronao* separatum; haec tamen profanorum scriptorum testimonia, *Mosaicis*, ad quorum exemplar, sequior quoque *Aegyptus*, ex cacuzelia, quadam, templa sua, ut probabilior habet ratio, conformavit, longe recentiora sunt. Palladium sane, vel, quae res alia fuerit, quam *Virgines Vestales*, cultu religiosissimo, observare debebant, ad imitationem *Arcae Hebraeorum*, in *Vestae* templi adyto, & *Penetrali*, cui *Penus* nomen erat, & in quod solae *Virgines*, folique *Pontifices*, ingredi potuerunt, ut *LIPSIUS* (i) fusius docet, custodiebatur. *Penus*, dicit *FESTVS*, vocatur locus intimus in aede *Vestae*, tegetibus septus: qui certis diebus, circa *Vestalia*, aperitur. Ii dies religiosi habentur.

SECTIO II.

DE

VELO SANCTVARIII.

§. I.

Sanctum Sanctorum excipiebat *Sanctuarium*, quod ipsum, januae loco, velo quodam, similiter, munitum erat. וְעֹשֵׂיתָ, (habent verba huc *Spestantia*, *Exod XXVI. 36.*): מִסְכֵּךְ לְפֶתַח הַאֹהֶל. Accurate, sane, velum hoc, a priori, per diverfum statim nomen, distinguitur, quod uti מִסְכֵּךְ est, ita, communi, fere, *Interpretum* con-

(b) *Paedag. L. III. C. II.* (i) *Syntagm. de Vestia, & Vestalibus, CLX. p. m. 27.*

consensu, a סָכַךְ radice, originem suam arcessit; Gaudet, autem, ista potissimum *tegenderi, operiendi, protegenderi, abscondendi, velandi, & obducendi* significatione, unde & ipsum vocabulum מְסָכָה, *tegmenti, operimenti, veli, ex multis filis contexti, & ea, quae, intus sunt, ab intuentium oculis, abscondentis*, notionem accepisse videtur. Criticos, ut ad hanc radicem recurrerent, ipsa, sine dubio, adegit significatio, cum, alias, in *Ebraicis*, adhucdum, reperiatur verbum מְסָכָה, quod tamen *miscendi, & infundendi*, significatu, qui, cum velo *Sanctuarii* conciliari, minus, aliquid, ad idem illustrandum, lucis conferre, plane, non potest, instructum est. A סָכַךְ itaque, ut recte iudicat *Mercerus*, (k) praeposito Mem, est מְסָכָה, quod pro מְסָכָה, instar מְכַלֵּל, ponitur.

§. II. In vertenda hac voce, *Interpretes*, parum, a se invicem, dissentiunt. R. SALOMO exponit istam per וילון, quod, *Cartwrighti* etiam iudicio, plane Latinum *Velum* est. CHALDAEVS, uterque, vertit פְּרִסָה, quod similiter *Velum* significat, & è radice פָּרַס *expandere, expandere*, enatum est. SYRVS nomen פְּרִסָה, quod ejusdem plane, cum priori, indolis est, hic adhibet, nihilque, adeo, inter פְּרִכָה, quod etiam פְּרִסָה ipsi est, & מְסָכָה, *Sancti Sanctorum, & Sanctuarii, Velum*, qua nomen, discriminis agnoscit. ARABS, in autentici locum, تَوَسَّطَ, *tegmentum, Velum, cortina, a تَوَسَّطَ textit, obtexit, protexit, occultavit, substituit. Graeci v. 36. Ex. l. c. per ἐπιπλάσσειον, quod, PHILO, Judaeus, cum voce κάλυμμα permutat, ita se hic expriment, ut tamen mox v. insequenti 37. τὸ καταπέτασμα usurpent,*

(k) in *Thef. L. S.*

atque ita differentiam, כסך inter, & פרכת, quadantenus, antea concessam, è medio, iterum, summoveant. ITALIS est *un tappeto*, GALLIS, *une tapisserie*, & ANGLIS, *an banging*, VVLGATO, pessime, *tentorium*, cum id ad חתן, omnino, referendum sit, & CORNELII a Lapide, κενόφυστον, quasi Velum hoc, aulaei, & tentorii cujusdam castrensis, pro quarta, eademque orientali, tabernaculi parte, expansi, speciem exhibuerit, parum praesidii versioni afferat.

§. III. In dimensione *Veli* hujus adornanda, laboriose, admodum, non desudabimus, cum eadem ista, cum operimenti *Sancti Sanctorum* mensura, plane coincidat. Duo itaque scopuli, ne ad istos collidamus, circumspecte, hic erunt praeternavigandi. Primum ipse JOSEPHVS, (D) rerum *Judaicarum*, alias, peritissimus, nobis objicit, quando is asseverat, quod *Sanctuarii* hoc *velum*, ad columnarum, solummodo, dimidium propenderit, certisque, praeterea, annulis sustentatum fuerit. Causas, cur illud statuat, duas, potissimum, allegat, quarum una est, ut faciliorem, Sacerdotibus, *Sanctuarium* intrare volentibus, praestaret accessum; altera, ut commodior populo, in idem istud, patesceret aspectus. Sed quam debiles, ac infirmas, haec sint rationes, id, ex *Bonfrerio*, LVNDIVS (m) solide, & ad oculum, demonstrat. Praeterquam enim, quod *Sanctuarii* vasa obiecta esse, & ne à *Levitis* quidem, multo minus, a promiscuo populo, visu usurpari debuerint, gregarii etiam *Sacerdotes*, in *Sanctuarium* ingressuri, pari ratione, ut *Summus Pontifex*, quando is in *Sanctum Sanctorum* intrabat, *Velum* elevare, vel amovere

(D) *Antiq. Judaic. L. III. c. 8.* (m) *Bon den alten Jüdischen Heiligthümern L. I. C. VI. 12, 25, 26.*

amovere debuerunt. Ad illud autem, quod moveri hic, forsan, poterat, dubium, quasi, JOSEPHO deserto, in tabernaculum, quod asseribus, aulacis, & velis, undequaque, contextum erat, nihil profus lucis incidere, ac penetrare, potuerit; idem Vir CL. docte, regerit, quod defectum hunc, per diem, tres; per noctem, autem, septem lampades, quae semper accensae fuerint, & *Sanctuarium*, splendore suo, mirifice, illustraverint, ex sanctissimi Numinis beneplacito, digne satis, suppleverint, suoque, sacerdotum quisque, negotio, rite, in eodem, perfungi potuerit. Ceterum, cum ipse BONFRERIVS, *Josephi* sententiam, quadantenus, adhuc dum temperare, & eo delabi, videatur, quasi velum hoc, quod alias, omnino, ultra columnarum medium, processerit, ad terram tamen usque protensum, nequaquam fuerit; hunc quoque ictum, idem LVNDIVS, dum ad tabernaculi cum templo, ubi, praeter *Sacerdotes*, in *Sanctuarium* nemo, sub quacunque demum ratione, introspicere debuit, convenientiam, provocat, sapienter declinat. Accedit, quod, proprio quasi gladio, *Bonfrerius* sic se jugulet, & Istius, quod contra *Josephum* antea urserat, argumenti robur, non parum, infringat.

§. IV. Materiam, quoque, veli hujus, a materia *Veli Sancti Sanctorum*, plane non diversam, aut distinctam, fuisse, *Scriptura*, in super, commemorat. Quemadmodum, enim, *Sancti Sanctorum Velum* ex hyacinthino, purpureo, & coccineo dibapho, xylino erat contextum, ita, similiter, *Sanctuarii Velum*, ex his iisdem filamentis, efformatum fuit. Elaborationis, autem, methodum, atque modum, cum priori, omnimode, non concordasse, varia operis circumscripção, dum prius, per *מעשה חושב*; nostrum

nostrum, vero, hoc, per **רְשָׁרֵשׁ**, exprimitur, adprime, evincit. Ipsum **רְשָׁרֵשׁ** participium est, a **רָשַׁע**, acupingere, vestes auro, & variis filis, diversorum colorum, intexere, variegare, cui, AVENARIUS, cognationem cum radice **רָשַׁע**, quae carnem variis nervis obducere, & pelle obducta distendere, significat, attribuit. Si FÖRSTERO fides habenda est, in prima Conjugatione, Participium, tantum, Praesens, masculini generis, **רְשָׁרֵשׁ** legitur, ita quidem, ut **רְשָׁרֵשׁ** nominaliter, & ex radice significatione, talem artificem, qui varias formas, & figuras, multis coloribus, effigiare novit, resque, acupictorum instar, varietate distinguit, indiget. Esset itaque **רְשָׁרֵשׁ**, ad vocis originem si attendamus, acupictoris, variatoris, sive variegatoris, opus, quod & LXX. per **ἔργον ποικιλτῆς**, opus variatoris, enunciant. SYRVS hic habet, **עֲבָרָא** opus picturarum; **עֲבָרָא**, **עֲבָרָא**, opus venatoris, piscatoris reticulatum, ad figuras, forsan, isti inditas, respiciens, cum esset alias, & hoc velum, arctissime, constrictum, & nullius visu penetrari potuerit. ARABS in **رَشَّام**, suo, ipsum autenticum **רְשָׁרֵשׁ**, quod plane non vertit, repraesentat. In quo autem, praecise, operis utriusque, differentia constiterit, ea quidem res, solutu, est difficillima; R. ELEASAR, apud *Drusum*, distinctionem, in eo, positam fuisse hariolatur, quod **רְשָׁרֵשׁ**, opus acupictum, & unius tantum faciei; **רְשָׁרֵשׁ**, autem, opus contextum, & duarum quidem facierum, extiterit. Sed, ut nihil hic dissimulemus, habuit omnino *Celeber*. LVNDIVS, (n) quod, in hac *Eleasaris* crisi, reprehendat. Utut

(n) L. c. n. 230

Utrut, enim, *Ebraeis*, de facili, istud largiri queat, quod צפון *texturam*, צקר, vero, *acus picturam*, exhibuerit, addendum tamen, insuper, & hoc est, quod, utrumque, utramque velaminis partem exornaverit. Cuicunque enim parti, vel *Atrii*, vel *Sanctuarii*, faciem, minus ornata, obversam fuisse statuas, inordinata, sane, fila, cum totius tentorii splendore, plane non convenissent. Et, probatori huic sententiae ipse JOSEPHVS (o) multum patrocinatur, quando commemorat, quod *Velum, Sanctuarii cum Velo Sancti Sanctorum*, non magnitudine tantum, sed & colore, & textura, concordaverit. Ita autem, iudicio *Lundii*, verba haec moderanda sunt, ut, quidem, JOSEPHVS, per eadem ista, non tam texturae modum, qui utique diversus fuit; quam ipsum potius opus, & externam rei faciem, indigitare voluerit. Neque etiam, profus, est impossibile, ut, per acus picturam, opus, quod eandem, in utroque latere, faciem sistat, producat, cum sub nostris, adhucdum, temporibus, mulieres, in nendi arte peritiores, istiusmodi quid, in lino, potissimum, praestare soleant. Quod, ceteroquin, nonnulli צקר צקר, per *opus Phrygionicum*, reddunt, ejus rei ista est ratio, quod, totius artis acupicturae inventio, PHRYGIAE, *Astae Minoris* provinciae, incolis, a *Plinio* assignetur. Ornatissimum, adeo, hoc quoque velum fuit, licet *Cherubinos*, cum *Scriptura* nihil hic determinet, certo eisdem tribuere nequeamus.

§. V. Erat autem *Velum* hoc antierius, ab *Ortu solis*, appensum, in eo, nimirum, loco, qui asseribus, latera reliqua occupantibus, vacabat. Onus ipsum non quatuor, sed quinque, columnae sustinebant, cujus diversitatis ratio,

F

si con-

(o) *Antiq. Judaic. Libr. V. C. V.*

si conjectando aliquid assequimur, in eo, forsan, quae-
 renda est, quod, cum in SANCTVARIVM *Sacerdotes*,
 quotidie, ingredi deberent, consentaneum quoque fuerit,
 ut plures viae, per quinque columnas, praesto istis es-
 sent, atque patefcerent. Urgeri, etiam, hic poterat, quod,
 cum velum hoc aëris, ventorumque, injuriis, prae *Sancti
 Sanctorum Velo*, multum fuerit expositum, magis etiam,
 quam hujus operimentum, communiri debuerit. Ma-
 teria, ex qua, & hae columnae, confectae erant, simili-
 ter, fuerunt ligna טש, quibus, & hic, *tabulae*, vel
frusta aurea superinduci, vel *aurum*, minimum, ut rite
 in aurarentur, adpingi debebat. Media, cum *Estio*, in ce-
 dunt via CARTWRIGHTVS, & PATRITIUS, quan-
 do circulos tantum, qui, sculpturae beneficio, columnis
 adplicati erant, auro obductos fuisse, vel eam ob causam,
 potissimum, affirmant, quoniam *Exod. XXXVI. com. ult.*
 expressa, textus autentici, verba ita fluant: ואת עמודיו
 תמשה ואת זווייהם וצפר ראשהם ותשקיהם
 Et columnas ejus quinque, & uncinos earum; &
 textit capita earum, & cincturas earum, auro. Refe-
 rendi huc, quoque, sunt MVNSTERSVS, qui per *caelaturas*,
 quibus columnae caelabantur; & DRVSIVS, qui per *Zo-
 zas*, aut, *fila*, eas *cingentia*, vocem enunciant. Ex *Lexi-
 cographorum*, sane, mente, תשוקי fasciae sunt, cinctu-
 rae, orbis, circumplexiones circulatorum, cincturae, quae,
 per gyrum, ambiunt columnas, cujus singularis esset תשק, *fil-
 lum conjunctum*, in circuitu columnarum, quemadmodum
 fit in doliis ligneis, ad colligandum illa, *circulus dolaris*;
 אפש *concupiscere*, *amare*, quod, metaphoricè, in *Piel*.
ingere est, sicut & latine, *amplecti*. Apparet ex his,
 ut putamus, sat abunde, quod de *fasciis aureis*, vel,
 saltem,

saltem, deauratione istarum, *Sacro Scriptori* sermo sit. Ad *capitellorum*, autem, & *fasciarum*, classem ipsas *columnas*, cum *uncinis*, hac in parte, referendas non esse, accentus dominus, *Sakephkaton*, qui cetera ditioni *Tibebae* relinquit, dilucide commonstrat, cum, alias, ex iis, quae §. XIV. disputata sunt, jam tum, constet, quod, & *uncini* aurei, fuerint, atque, ad eo, רַב־זָוִי , si rem ipsam spectes, pariter ad istos quidem, non autem ad *columnas*, quae nonnisi eatenus, quatenus, scilicet, nude confectae, & exasciatae, fuerunt, hic exhibentur, referendum sit. Utrum autem סִפְיָוִי sive, dictae *columnarum fasciae*, inauratae tantum, vel, ex solido, potius, auro, *capitellorum* instar, fusae, & efformatae, fuerint, id, non adeo, liquet, cum praeter ea, quod *columnae* auro ornatae fuerint, plenius, hoc super negotio, *Scriptura S.*, nullibi, nos informet.

§. VI. *Bases* columnarum, non, ut priores, ex argento, sed ex aere, adornatae fuerunt. In textu autentico vox כַּלְדָּיִם reperitur, quam *Graeci*, per $\chi\alpha\lambda\delta\acute{\omicron}\nu\varsigma$; *Latini*, per *aes*, *aeruginem*, *cuprum*, sive, *aes cypricum*, ab aerugine, & virulentis sordibus, ita dictum, communiter, interpretantur. Est vero כַּלְדָּיִם *aes*, (haec enim versio prae *cupro*, & *chalybe*, vel eam ob causam, potissimum, se hic tuebitur, quod *aeris* materia, ad fundendum, aptior sit, & usus, atque copia, ejusdem, major olim fuerit, quam *cupri* atque *chalybis*) metalli species, colorem subrufum, parvarum, in serpentibus, linearum instar, habens, cujus originem a אֲמִיגַר *auguratus* est, *augurium fecit*, *divinavit*, vel inde, etiam, accessunt *Critici*, & inter eosdem, nominatim; ROBERTSONI-VS, quod gentes, ex aeris sono, observationes insti-

tuere, &, mulieres, aere, augurari consueverint. Sed cum haec derivandi ratio, in sanctissimum Linguae architectum, admodum, injuriosa esse videatur, rem hanc in medio relinquimus, & porro, strictim, observamus, quod in superiori columnarum harum parte, aurea, itidem, capitella fuerint conspicua. Probe autem tenendum est, quod cum uncinis aureis eadem ista non sint confundenda, siquidem *Exod. XXXVI. Com. ult.* , sive, *Capitella à rois* i. uncinis, aperte, discriminantur. Illa, enim, essentialia columnarum partes erant; hi, autem, columnis utpote infixi, velo, tantum, sustinendo inserviebant. Cum ipso columnarum ordine, dubio procul, ita se res habuit, ut duae columnae, juxta parietes duos, collocatae fuerint; reliquae autem tres, aequaliter, a se invicem, distantes, *Sacerdotibus*, ad ministeria, in *Sanctuario*, obeunda, per quatuor vias, quinque inter columnas interceptas, ingressum patefacerent.

§. VII. Praeter illud, quod quinque his columnis, ex mandato Dei, adponendum erat, *Velum*, aliud, adhuc, introducit JOSEPHUS, (*p*) quando asseverat, quod ante *Velum coloratum*, diversum quoddam, ex lino contextum, qua magnitudinem, priori par, comparuerit. Pependisse hoc ipsum ab annulis, funi, per transversum ducto, immisissis, ita tamen, ut festis, praecipue, diebus, quo populi prospectum admitteret, ad angulum reduceretur; reliquis vero, inprimis, si parum sereni isti essent, objectu suo picturatum istud, ab inclemente aëre, ac tempestatum injuriis, defenderet. Haec assertio, cum magna probabilitatis specie incedat, summi nominis viros in partes suas, haud difficulter, pertraxit. Omni

(p) L. III, *Antiq. C. V.*

Omni enim tegmine velum hoc destitutum, & imbrium, ventorum, ac procellarum, libidini, misere, expositum fuisse, excellentia, atque splendor, illius, ut istiusmodi quid statuamus, vix admittere videntur. Quemadmodum, enim, pretioso, quod totum tabernaculum contegebat, aulaeo, alia tegumenta superaddita fuerunt; ita sanior omnino suadere poterat ratio, quod *Sanctuarii*, quoque, *Velum* subsidio istiusmodi, quod maximopere erat necessarium, prorsus non caruerit. Ne autem JOSEPHI ista, quibus velum hoc exterius, festis diebus, ad angulum, ut populi prospectum admitteret, reductum fuisse asseverat, ad eam, quam §. III. hujus *sect.* exhibuimus, mentem quis accipiat, quasi, scilicet, *Velum picturatum* ad dimidium, solummodo, columnarum pependit, sapienter monet LUNDIUS, (q) quod illa non de *Sanctuario*, & rebus, quae ia isto erant; sed de *VELO* picturato, quod, altero remoto, conspiciendum se exhibebat, intelligenda sint.

§. VIII. Ipsum *velum coloratum*, quod *Sanctuarium*, ab *Atrio*, discriminare, atque, adeo, januae locum, insimul, supplere debebat, quando, semel, suspensum erat, prius non amovebatur, quam cum, *Domini* jussu, in itinere pergendum, omnesque *Sanctuarii* partes, loco suo, movendae, & summa cum cura, ut sancte custodirentur, componendae essent. Posteaquam igitur DEUS, migrandi signum dedisset, & *Moses*, piensissimis Iustum precibus, ut fidissimum se *Israeli* comitem praestaret, excitasset, *Sacerdotes* hoc quoque *Velum* desumebant, idemque *Gersonitis* portandum committebant.

(q) Von denen alten Jüdischen Heiligthümern L. I. C. VI. n. 27.

SECTIO III.

DE
VELO ATRII.

§. I.

AD tertium, tandem, *Tabernaculi Velum*, quod *Atrio* proprium erat, quodve, a Spiritu S. *Exod. XXVII. 16.* concinne, ac eleganter, descriptum est, deproperamus. Nomen, quo velum hoc insignitur, cum isto, quo *Sanctuarii Velum* denominabatur, prorsus coincidit, siquidem, קַמָּוֹת notio, locum, hic quoque, obtinet. Ad dimensionem illius, accurate, dijudicandam, conferri, in primis, merebitur *Exod. XXXVIII. 18.* ubi $\text{עשרים אמה ארך וקומה ברחב חמש אמה}$ *Viginti cubitorum longitudo; altitudo, vero, in latitudine, (tegmenti) quinque cubitorum:* verba, illam determinant. Latitudo, itaque, istius, quam hic אָרֶךְ vox, quae, alias, *longitudinem*, proprie, denotat, sistit, viginti cubitis; altitudo autem, quam קוֹמָה בְּרָחֵב , *altitudo in latitudine*, vocabula, per *Ebraismum*, (cum latitudo veli, jacentis, ejusdem istius, erecti, & suspensi, altitudo sit,) suppeditant, quinque cubitis, juxta rationem continarum Atrii, absolvebatur. Cum, autem, *Atrium*, ex omni parte, cubitos quinquaginta, *Exod. XXVII. 18.* latum esset, & *Velum* istius, ex his ipsis, viginti sibiimet adpropria verit, pronum omnino est, ut credamus, quod, ab utraque ejusdem parte, pro reliquis continis, triginta, in universum, cubiti, aequaliter, & ita, ut unicuique lateri quindecim cederent, dispersiendi, adhucdum, profiterint.

§. II. Suspensum hoc velum erat, in שְׁעַר הָאֵצֶר

I. Porta

1. *Porta Atrii*, quarum notionum indoles, atque vis, similiter, paulo follicitius, evolvenda erit. Prior, ex illis, פֶּשֶׁט est, & a radice פֶּשַׁע, originem suam arcessit. Hujus significatum cum, vel primarium, vel secundarium, statuunt *Lexicographi*, & ex his, nominatim, FORSTERUS, istius intuitu, idem esset ac *apparere*, ut *specerum*, aut, *terriculamentum*, quod visu horrendum est, ut, scilicet, cum vocibus istis, quae horrorem, vel horrendum, vel horribile, significant, thema ipsum conveniat. Secundarius significatus esset *cogitare*, *existimare*, vel potius, *aestimare*, *conjectare*, *custodire portam*, instar janitoris, qui ante eandem excubat. Rationem derivationis, nominis hujus, si priorem arripiamus notionem, eam, vulgo, allegant *Critici*, quod portae, ob amplitudinem, & munitionem, judicia item, quae in illis exercebantur, & magistratus, horrendae fuerint, quam ob causam, etiam, pro loco judicii, & publicis populi conventibus, in *Scripturis sacris*, subinde, istae introducuntur. Ad posteriorem verbi significatum, si rite, porro, attendere velimus, פֶּשֶׁט *porta*, sive, *portae*, ab *aestimatione* dictae fuerunt, tum, quod in portis mensurae, ad quarum normam, ut LEIGH, in *Critica Sacra*, docet, seu, justitiam, omnes reliquae mensurae, censentur, & rectificabantur, reperirentur; tum etiam, quod apud portas, fora rerum venalium, in quibus aestimatio earum fiebat, conspicua essent. Arctiori, cum פֶּשֶׁט, nexu, hic, copulatur vox פֶּשַׁע, quae in *Demonstrativum*, cum irregulari puncto (◊), quod regulariter (-) subsequenti dagesch forti, esse debebat, praefixum habet, quoniam dictum פֶּשַׁע, sequente, ex consonis, פ & פֶּשַׁע, una, in voce, non monosyllabica, *Kametizata*, saegol sibimet adplicat.

adplicat. Quod remanet nomen *חצר*, id, nonnulli, ab alio quodam radicali, *חציר*, quod *gramen*, idemque *oblongius*, atque *crassius*, in locis occultis crescens, & *secatum*, tum animalibus, tum, etiam, igni pabulum administrans, significat, derivant. Ex horum sententia *חצר* locus sub dio est, vel intra civitatem, vel, ruri, circa aedificia, ubi crescit *graminum*, & foenum; villae, seu, praedia septo circumdata, & atrii formam exhibentia. MERCERO, sane, *חצר* est atrium sub dio, ubi succrescit *gramen*, ex in undatione guttarum, quae de tecto cadunt. Sed, ut verum fateamur, etymologicae hac rationes parum se nobis probant, tum, quod longius peritae, tum etiam, quod nimis generales, esse videantur, & ad omnem, promiscue, locum, qui sub coelo, & apertus, est, adplicari queant. COCCIJUS, ut ab hoc incommodo vocabulum liberet, in aliam ingreditur viam, & originem ejus non *חצר*, sed *חור* esse statuit, (ז & ח enim, cum literae sint unius organi, facile, inter se, permutantur,) ea, potissimum, ratione motus, quod atria ipsa domos ambient. Plausum mereri poterat haec conjectura, si modo *Chaldaicum חור*, *ambiendi*, & non, potius, *volutandi*, *volvendi*, *recedendi*, unde &, forsan, *חזיר* *porcus*, *sus*, quod ad sordes iste redeat, significatu instructum esset. Sit, itaque, etiam per nos, ז *חצר* vera radix *חצר*, cujus derivationis rationem legitimam licet nos allegare hic nequeamus, ARABS tamen, haud infeliciter, ut quoque MARTINUS judicat, suppeditavit, siquidem, apud istos, ז *חצר*, idem, ac *concludere*, est. Graeci, τὸ *חצר*, communiter, vertunt per *αὐλῆς*, quoniam, proprie, locus est, *superne apertus*, *sub dio*; locus, aedificio carens, muris aut

minabantur. Illud, enim, similiter, ut *Velum Sanctuarii*, coeruleo, purpureo, & coccineo, colore variegatum erat, & quidem **קַרְפָּיִם מַעֲשֵׂה**, *opere texili*, quam ultimam circumstantiam, ARABS, cum verba, autentica reddebat, plane, omittere non debuisset.

§. IV. Columnae, quibus *Velum* hoc imponebatur, numerantur quatuor, quae & ipsae, a reliquis, totius *Atrii*, sive materiam, sive formam spectes, plane non distinctae fuerunt. JOSEPHUS, (r), cujus vestigia BONFRERIUS, (s) hic, legit, eo delabitur, ut existimet, quod, communes cortinarum columnae, ex aere fusae fuerint; a quo tamen PHILO, (t) tantisper, dissentit, & majori probabilitatis specie, conjectat, quod & hae columnae, instar reliquarum omnium, ex cedrinis lignis, per quae, sine dubio, ligna **מַעֲשֵׂה** intelligit, efformatae fuerint. Et hanc *Pbilonis* sententiam, contra *Josephum*, & *Bonfrerium*, imprimis, tuetur LUNDIUS, (u) quandoquidem, semel supposito, quod ad extructionem tabernaculi, 6637. librae aeris, ex quibus, quinque *Sanctuarii* columnarum bases, *Holocausti altare*, cum omnibus, quae ad illud pertinebant, instrumentis, *Labrum*, atque *Scapus* ejus, LVI. item *bases* columnarum *Atrii*, cum *aulaeorum paxilis*, parari oportebat, a populo conferri debuerint; aeris haec summa, si, operibus perficiendis, ipsas, quoque, *Atrii* columnas LVI. adnumerare velimus, sufficere, vix, potuisset. Frustra, porro, idem JOSEPHUS, adnotat, quasi, duae, ex quatuor his, quae *Portae Atrii Velo* inserviebant, columnae, quaeve latera, quasi

(*) L. III. *Antiq. Jud. C. V.* (s) ad *Exod. XXVII. 10.* (t) *Libr. III. de Vita Moïsis p. 517.* (u) *Von denen alten Jüdischen Heiligthümern L. II. Cap. VII. n. 12.*

quasi, istius constituebant, ex aere; reliquae, autem, duae, in portae medio collocatae, ex argento, conflatae fuerint; quoniam, hac ratione, ut alia incommoda taceamus, ipsae *Sancti Sanctorum* columnae, minimum, his duabus argenteis, qua splendorem, quadantenus, cessissent. Tutior, omnino, ut putamus, *Philonis*, & *Lundii*, est conjectura, per quam, omnibus, in universum, & ita, etiam, *Veli Atrii* columnis, una, eademque, materia, scilicet עצי שטים, *ligna Schittim*, quae, forsan, utpote toties, alias, introducta, *Scriptor Sacer* v. 10. & 16. l. c. exprimere superfedit, adpropriantur. Accedit, quod v. 17. ipsis *Atrii Portae* columnis, ad reliquarum, quae *Atrio* inserviebant, exemplar, ut major earum ornatus esset, fasciae argenteae attribuantur, quod urgeri vix debuisset, si ex quatuor *Portae Atrii* columnis, duae, minimum, ex solido argento fundi debuissent. *Bases* columnarum *Veli* hujus, similiter, ex aere, ad exemplar reliquarum, de quibus comma 10. agit, concinnatas fuisse, v. 17. dilucide, etiam, commonstrat, cui rei, quandam, quasi, appendicem, adnectit JOSEPHUS, quando bases has, non tantum, deauratas, sed & ut terrae, quo, eo firmius, contra ventorum insultus, persisterent, insigi potuerint, cuspidatas fuisse, quod ultimum assertum, magna probabilitatis specie, non caret, statuminat.

§. V. Ante, autem, quam toti, de *Tabernaculi Veli*, tractationi colophonem imponamus, haud injucundum erit disquirere: Quorsum, scilicet, post extruccionem *Templi Salomonei*, atque, tandem, post miseram hujus devastationem, haec quoque Vela pervenerint? Si *Gemmar Sotani*, (*) ad Quaestionem: *Quorsum, totus tabernacul*

culi apparatus, destructo templo priori, delatus fuerit? hic consulamus, R. Chasda, ex Abimi ore, respondebit: In cavernam templi; cui, tamen, alii RABBINI, a Lundio (y) citati, aperte contradicunt. Idem hic VIR CL. ex 1. Reg. VIII, 4. & 2. Chron. V, 5. potius, probare satagit, quod totum Tabernaculum, cum omnibus suis partibus, atque instrumentis, ad quae Vela, imprimis, etiam, referenda erant, (praeter Lychnuchum, Mensam panum, & Arcam, quae, primo loco, nominanda erat,) in conclave Templi superius, quod laudatus Vir, follicite, & accurate, describit, repositum, ibidemque, ad destructionem, usque, Templi hujus, religiose, custoditum fuerit. PATRICIUS, postquam ad Regum l. c. adnotaverat, quod per Tabernaculum, ibidem, non istud, quod DAVID, in Hierosolymis, 2. Sam. VI. 17. paraverat; sed quod, Gabaone, prius, ut CLERICUS etiam, ad l. c. iudicat, Ierosolimam allatum fuisset, i. e. Mosaicum intelligatur, (licet Davidicum plane non excludat, sed potius Mosaico, forsitan, junctum fuisse, existimet,) duplicem, potissimum, causam, cur idem illud, cum omnibus suis instrumentis, eo deductum fuerit, allegat. Prima est, ut omne superstitionis, atque idololatriae, periculum evitaretur; altera, ne in alio, quocumque, loco, quam in templo, noviter, a Salomone extructo, & dedicato, divinus cultus perficeretur. Post conflagrationem, vero, templi Salomonei, quorsum, cum aliis instrumentis, Vela haec delata sint, super isto negotio, diu, multumque, inter Eruditos, disceptatum est. Auctor Libri Secundi Maccabaeorum asseverat, quod, in prima Hierosolymorum devastatione, Tabernaculum, atque, hac ratione, etiam Vela, cum Arca

in

(y) l. c. L, II, c. VIII, n. 18.

perierint, sive, quod illa a *Babylonis* tum, una cum aliis rebus, capta, direpta, & tandem, corrupta; sive, quod occupata, a NEBUCADNEZARE *Hierosolyma*, &, conflagrato templo, 2. *Rog. XXV. Vela* quoque haec, insimul, combusta fuerint.

CAPVT II.

DE VELIS TEMPLORVM

SECTIO I.

DE VELIS TEMPLI, PRIORIS, SALOMONAEI.

§. I.

AD summum quietis, & floris, fastigium, postquam, sub sapientissimo, ditissimoque, Rege, *Salomone*, populum suum DEUS perduxerat, prae reliquis omnibus locis, *Hierosolymis*, & in his, potissimum, monte *Moriab*, gavisus est, ut sacra ibidem, publice, atque solenniter, perficerentur. Indicaverat, hunc in finem, DAVIDI, fore, ut, Filius, & Successor, ejus, domum sibi extrueret, qui & in eo, maximo-pere, occupatus fuit, ut, in rei istius gratiam, necessaria, tempestive, congereret, amplissimumque *Salomoni* thesaurum praepareret, ut, eo facilius, omne, ab Eodem, negotium consummaretur. His subsidiis, SALOMO, instructus, stupendum opus aggressus est, idemque, breve intra temporis spatium, ad finem, felicissime, perduxit. Ne autem quis existimet, quod ex ingenio, & libera sua voluntate, cuncta ille disposuerit, *Templum*, in se, & pressius, spectatum, ad *Tabernaculi* rationes, cujus loco istud esse debebat, conformavit. *Præter Sanctum Sa-*
Eborum,

*Et*orum, enim, Sanctuarium, Mensam panum, Candelabrum, Altare, Velum quoque, cujus mentio 2. Chron. III. 14. injicitur, in eodem isto comparuit. Utrum vero, praeter hoc velum, aliud adhuc, in Templo extituerit, ea res in disceptationem, dudum, abiit, dum alii, pro uno, & iterum, alii, pro duplici, *Velo* pronunciant. ABULENSIS, (d) & JANSENIUS, (e) in eo conspirant, quod unicum, tantum, *Velum*, ibidem, fuerit, ita tamen, ut prior, ad ingressum in *Sancta*, sive *Sanctuarium*; posterior, ad ingressum in *Sancta Sanctorum*, illud constituat: Et haec sententia, prae *Abulensis* conjectura, probator est, siquidem *Scriptor Sacer Libri Chronicorum*, de פֶּרֶכֶת, sive *Velo Sancti Sanctorum*, proprie, loquitur. CLERICUS, (f) similiter, istud *Sanctuarium*, hic, intelligit, quod *januae adyti, apertae*, obtendebatur, quale etiam in *Tabernaculo Mosaico* conspicuum erat. Stet, itaque sententia, quod, per פֶּרֶכֶת, *Chron. l. c. Sancti Sanctorum* velum, primario, intelligendum sit; tamen, cum positio unius rei, alterius non sit exclusio, nil impedit, quo minus, cum MENOCHIO, (g), qui ad *Barradium*, hoc in negotio, sigillatim, provocat; & cum LIGHTFOOT (h) asseveremus, quod in *Salomoneo*, quoque, *Templo, Vela* duo, quorum alterum, ante *Sancta*; alterum, ante *Sancta Sanctorum* esset, extiterint, maxime, cum & JOSEPHUS, (i) eandem hanc sententiam, calculo suo, confirmet.

§. II. Ipsum *Sancti Sanctorum Velum*, hoc in *Templo*, nequaquam, vices parietis integerini, sustinebat, sed
apertam

(d) *Comment. in h. l.* (e) *cap. XLIII. Concord. Evang.* (f) *Comment. 2. Chron. III. 14.* (g) *Comment. 2. in Chron. III. 14.* (h) *OO. in Vol. 1. p. m. 582.* (i) *de Bello L. V. cap. 21.*

apertam, solummodo, januam, *Sancti Sanctorum*, contegebat. Talis enim paries, ex trabibus cedrinis, baculis aureis, inter se, conjunctis, XX. cubitorum altus, uniusque crassus, a *Salomone* extruebatur, in cujus medio janua, pro ingressu, adornata erat. Hujus valvae, ex oleo confectae, a *Lundio*, pentagonalis figurae habentur, cujus sententiae, quam & *Kimchi*, cum *Salomone*, fovet, fundamentum, *i. Reg. VI, 31.* his in verbis, habetur: וְהָיָה לְפָנֵי הַמִּזְבֵּחַ הַשֵּׁנִי. Sed, cum autentica haec intellectu, admodum, difficilia sint, inter *Interpretes*, autem, docente *PATRICIO*, ad h. l. reperiuntur, qui existimant, quod, in ordine templi portarum, quintum locum, a porta *Atrii Populi*, *Atrii Sacerdotum*, *Porticus*, & *Sanctuarii*, numerando, nostra haec occupaverit, in istorum judicio & nos acquiescimus.

§. III. Quamvis, autem, janua, *Sancti Sanctorum*, valvis communita esset, nihilominus, tamen, nunquam, istae claudebantur, sed quovis, potius, tempore apertae erant. *LUNDIUS* ad testimonium *R. Judae Leonis*, hac in parte, provocat, cum tamen, firmiter quoddam, ipsa *Scriptura S.* nobis suppeditet. Vestes enim arcae, ut ex *i. Reg. VIII, 8.* constat, eo usque prominebant, ut extremitates eorumdem, e *Sancto*, versus partem anteriorem *Adyti*, foris conspicerentur. Jam vero, si fingere velimus, quod clausae fuerint valvae, tum ipsis *Scripturis S.* in os, quasi, obloqueremur. Apertas, itaque, istas fuisse, omnino, concedendum erit, siquidem Vestes arcae, ex prominentiis, in *VELO*, observari potuerunt, ita, tamen, ut relictas extremitates non apparuerint. Sed cum longitudo vestium non, nisi decem cubitorum fuerit, neque etiam in *Lege* dicatur, quod extra *Velum* conspici isti potue-

potuerint; *Adytum*, autem, sive, *Sanctum Sanctorum*, in *Templo*, ad viginti cubitorum fuerit; probabile, omnino, est, quod, licet illos extraxerint, exterius, tamen, ante *Adytum*, conspici isti non potuerint. Dicit, ad hoc, ABARBANEL, quod *Arca*, in *Adyto*, non proxime, ad parietem *Occidentalem*, sed, aliquantum, longius, ab eo, ut, exterius, vectes conspici potuerint, collocata fuerit. R. LEVI, *Ben Gerson*, paulo aliter, sentiens, scribit: quod *Salomo*, quidem, *Arca*m ipsam non immutaverit, novos, tamen, vectes ei addiderit, tantae longitudinis, ut ad *Velum* usque portae, pertigerint, & hac ratione, impedimento fuerint, quominus illa claudi potuerit; cui sententiae, ipse etiam ABARBANEL, quem *Buxtorfius* allegat, suffragatur. Prior, interim, ita se, similiter, habet, ut, & per istam, *Scriptura S.* feliciter, conciliari, *Velique*, cuius, in autentico, פֶּרֶץ, apud LXX. *naranétauqa*, & hic locorum, nomen est, necessitas stabiliri queat.

S. IV. Ad *Sanctuarium* delati, ante omnia, observamus, quod *Porta* istius valvis, ex abiere confectis, munita, mirandoque ornatu, similiter, insignita fuerit. Qua figuram, *Portam* hanc, quadratam extitisse, id, aliquo modo, ex *Ezech. XLIII, 23.* conjici potest. Locum hunc, R. DAVID KIMCHI, apud *Villalpandum*, (k) explicans, *Limen*, inquit, *quadrangulum*, vel, *Templi limen quadrangulum*, i. e. *limen portae Templi quadratum erat*, ad differentiam *Isorum*, qui *limina rotunda faciunt*. Dimensio Illius, in *Scripturis S.* non est expressa, unde, super ea, non disceptamus, sed, potius, ad conjecturas, a LUN-
H DIO

(k) *Explanat. Ezech. Prophetae & Apparatus Verbis ac Templi Hieros.* T. III, Part. II. Libr. IV, C. 46. f. 329.

DIO, (l) & JOSEPHO, (m) in medium propo-
 sitas, *Lectorem* remittimus. Illud, autem, potiori jure,
 notari, hic, merebitur, quod quidam, & maxime ex *Rab-*
binis, duas *Portas* statuunt, exteriorem alteram, alteram
 interiorem, atque, hac ratione, *Velum Sanctuarii*, ta-
 cite, quasi, summoveant. Expressa, enim, R. SALOMO-
 NIS verba, ad *Ezech. XLI, 25. 26.* ita habent: *Portae*
templi bina erant ostia, sicut legitur in Tractatu Mensu-
rarum: Quatuor ostia erant illi, duo in porta interio-
ri, & duo in porta exteriori. Erudite, autem, adnotat
 VILLALPANDUS, quod, ex hac hypothefi, semel sup-
 posita, absurda innumera enascantur, atque, adeo, ja-
 nuarum haec multitudo, pro inani *Rabbinorum* figmen-
 to, habenda sit. Nec, quicquam, obstat huic asserto, quod,
 & *Reg. VI, 34.* *Portae* huic orientali, binae fores assignen-
 tur, quandoquidem duabus valvis, quarum utraque,
 ex צלעי שני, *duabus partibus*, inter se complicitis,
 constabat, illa instructa fuit. Ipsi, etiam, *Adyti Portae*
 istiusmodi, שני רלתורי, *duae fores*, v. 32. l. c. adpro-
 priantur. Alterius, itaque, *Portae*, loco, quod, legiti-
 mis permoti caussis, asseveramus, in *Sanctuarii*, etiam,
 ingressu, *Velum* appensum fuit, quod ipsum, tamen,
 LIGHTFOOTUS, (m) qui adversae patrocinator sententi-
 ae, duas, haec, in *Portas*, colloatum fuisse, arbitratur. At
 enim vero, facile appareret, quod, si, istiusmodi quid, ad-
 mittere velimus, aut altera *Porta*, aut, ipsum *Velum*, o-
 mni, prorsus, usu caruerit; cum, e contra, si nostra ar-
 ripiatur sententia, per quam, in ipso *Sanctuarii* pariete,
 interiori, *Velum* hoc firmatum fuit, necessitas illius ad
 oculum patefcatur, siquidem ita, postquam valvae aper-
 ta

(l) l. e. cap. VIII, n. 43. (m) *Libr. VIII, Antiq. cap. 2.* (n) *OO. Vol. 5.*
 p. 582.

tae erant, ingressum *Sanctuarii* velum istud obvelabat, Materiam, & formam, *Sacrae Literae*, non determinant, urut JOSEPHUS tradat, quod qua istas, *Velum hoc*, cum *Sancti Sanctorum* velo, si *Cerberinos*, solummodo, excipiamus, prorsus concordaverit.

§. V. Ad *Portam Porticus*, sive, *Vestibuli*, si progredi, ulterius, velimus, ex mente LUNDII, (n) nullam, ibidem, reperiemus, siquidem JOSEPHUS fileat, atque adeo, hac in parte, prorsus, nos destituat. Idem, nihilominus, (o) omnibus, *Atrii* interioris, *Portis*, *Vela*, ex hyacinthinis, purpureis, coccineis, & aureis, filis, contexta, floribus item, atque gemmis, exornata, trsbuit, testemque hujus rei, praeter *R. Judam Leonem*, (p) CONSTANTINUM I^o, *Empereur*, (q) potissimum, allegat, Tuetur, autem, se, hac in parte, inprimis, *VIR. Celebr.* auctoritate LUDOVICI de DIEU, (r) quando is, apud *Orientales*, eam aedium structuram fuisse, indicat, ut aperta prima domus janua, quae plateam spectabat, mox quis in aliam incidere, quae *Velo*, quod *שָׂוּן*, *tegu-mentum*, ARABES, vocant, eum in finem, ne intranti introspicere detur in conclave, ubi paterfamilias degit, obducatur. Nos firmiter, potius, tenemus, quod, semel supposito, ad *Atrii Portam*, in *Templo Salomonaeo*, *Velum*, similiter, appensum fuisse, non Gentium mores, & priuatarum, apud has easdem, aedium constitutio, sed antiquissimi, in deserto erecti, tabernaculi rationes, istiusmodi quid, exegerint,

H 2

SECTIO

(n) l. c. Cap. XI. n. 43. (o) l. c. Cap. XX. n. 7. (p) *Libr. II. de Templo c. XXII. §. 178.* (q) *Nor. ad Middoth. Co. IV. Seff. 40*
(r) *Crit. Sacr. ad Act. XIV. 13. f. 587. 588.*

SECTIO II.

DE

VELIS TEMPLI, POSTERIORIS,
ZOROBABELICO-HERODIANI.

§. I.

VAstato, per *Nebuzar-Adan*, satellitum, Regis *Nebucadnezaris*, praefectum, *Templo Salomonaeo*, c-lapsisque, LXX, Captivitatis *Babylonicae*, annis, potestas, a *CYRO Persarum Rege*, *Judaeis* concedebatur, ut novum aliquod, in *Hierosolymis*, *Templum* extruerent, id quod etiam, eodem Isto imperante, sua capiebat primordia, sed, sub *DARIO*, demum, *Hystapis* filio, *ZOROBABELE*, qui parastatam *Jesuam* habebat, omne opus dirigente, perfectum est. Posteaquam, autem, illud ad majestatem, atque Splendorem, *Templi Salomonei*, multis, imo innumeris, in rebus, non assurgeret; consilium, secum, iniit *HERODES*, ut, in eo exornando, potissimum, occuparetur, quo, & nominis gloriam amplificaret, & maculam *Ethnicismi*, tot fa-norum gentilium exstrukione, contractam, hac, demum, ratione, quadantenus, elueret. Factum hinc est, ut in *Zorobabelico*, per *HERODEM*, plurimum, expolito, *Templo*, juxta typos, atque exemplaria, prioris *Salomonaei*, cuncta, propemodum, adpararentur, ipsaque, adeo, *Vela* adornarentur. Quot, vero, ad numerum si attendamus, *Vela* istiusmodi, hoc in *Templo*, suspensa fuerint, in isto conficiendo negotio, *Scriptores* non concordant. *NICOLAI*, (s) tria; in *Templo, Zorobabelico-Herodiano*; unum, nempe, ante *Sanctum Sanctorum*, alterum, ante *San-*
ctum;

(s) in Not. ad Sigonii Libr. II, C, V, p. 179.

ctum; ac tertium, denique, ante *Atrium*, conspicua fuisse, adnotat. LIGHTFOOTUS, (t) e contrario, tredecim, hic, assumit, eademque ita ordinat, ut asseveret, quod septem, *Atrii Portis*, in monte *Templi*, unum *Portae Porticus*, & unum *Portae Templi*, inservierint; duo, autem, *Sanctuarium*, atque *Adytum*, inter, & totidem, denique, perpendiculariter, supra haec, in superiori conclavi, cujus rei testem, MAIMONDINEM, (u) allegat, extiterint.

s. II. Et, sane, duo vela, *Sanctum* inter, atque *Sanctae Sanctorum*, hoc in *Templo*, fuisse, *Talmudici Doctores*, ad quos, idem Vir CL. (x) provocat, testimoniis suis, adprime, confirmant. Erat, inquit, ad istorum mentem, MAIMONIDES (x) in templo, murus, qui separabat Locum *Sanctum* a *Sanctissimo*, cubitum crassus. Sed cum aedificarunt secundum templum, dubitarunt, an crassities hujus muri pertineret ad dimensionem *Sancti loci*, vel, ad dimensionem *Sanctissimi*. Quapropter fecerunt *sanctissimum*, viginti cubitos integros, longum; *Sanctum*, vero, quadraginta integros. Et reliquerunt spatium cubitale inter *Sanctum*, & *Sanctissimum*, locum; atque, in secundo templo, non aedificarunt, ibi, murum, sed fecerunt duo Vela; alterum, ad extremitatem *Sanctissimi loci* (orientem versus) alterum ad extremitatem *Sancti loci*, (occidentem versus) & inter ea cubitale interstitium erat, secundum crassitiam muri, qui fuerat, in primo templo, in quo unicum tantum fuerat Velum. Spatium, sive, interstitium, hoc cubitale, *Judaei* חֲסֵבֵיטָוּבּ vocant, quam vocem, Auctor ARUCH, R. NATHAN, Graecam esse contendit, item, etiam, CONSTANTINUS L' Empe-
recur

(t) OO. Vol. I. p. 583. (u) Mikdash Per. 7. (x) l. c. p. 586. (x) Bebb. Hübbeck. Perck. 4.

reus, (y) cum τάρραξυς, apud Græcos, *intus*, vel *extra*, ut & morbum oculi, quo turbatur, vel impeditur, visus, significet. Idem, enim, quoad oculos mentis, expertos fuisse istos, qui, templum, posterius, extruebant, postquam, ad locum hunc, pervenissent, quandoquidem, plane, isti ignoraverint, utrum ad *Sanctum*, an, vero, ad *Adytum*, potius, reduci ille debuerit. Sed, ut verum fateamur, non desunt, inter *Judæos*, aequè ac *Christianos*, qui contrariam sententiam fovere, ac tueri, annisi sunt. Ex *Rabbinis*, sane, R. JOSI, quem LIGHTFOOTUS excitat, arbitratur, quod, nonnisi, unicum, ibidem, aulaeum comparuerit, cum, diserte, dicatur: *Et separabit vobis aulaeum inter Sanctum, & Sanctum Sanctorum*. Suffragantur, e *Christianis*, huic sententiae, praeter *Cappellum*, ARIAS MONTANUS, (z) alii, quorum praecipua ratio, isthuc redit, quod *Matthæus*, *Marcus*, & *Lucas*, de unico, solummodo, *Velo*, *Optimi* SERVATORIS mortis tempore, in duas partes, scisso, mentionem injiciant. Sed, quantum ad R. *Josi* glossam attinet, illam, rectè, limitat *Gemara Babylonica*, (a) quando allegata, ab eodem, verba, de *Tabernaculo*, non, vero, de *Templo secundo*, accipienda esse, ista pronunciat. In *Templo*, autem, &, figillatim, quidem *Secundo*, rem aliter se habere potuisse, LIGHTFOOTUS, (b) vel, inde, demonstrare annisus est, quoniam, scilicet, *Evangelistae*, in declaratione rei ipsius, de particularibus explicandis, parum solliciti, sed contenti, potius, fuerint, ut intergerinum istud repagulum, quo *Sanctum Sanctorum*, & a conspectu, & ab Aditu, obvelatum erat, ruptum fuisset

(y) in *Middoth*. p. 164. (z) *Antiq. Jud.* p. m. 96. seq. (a) OO. Vol. II. fol. 38.

isse indicarent; quae conciliatio ipsi, etiam, LUNDIO, (e) adeo, placet, ut a *Rabbinorum* consensione, temere, hic, recedendum non esse suadeat.

§. III. Duo haec vela ad trabes crassiores, uncinis aureis, adplicata, eum in modum, erant, ut, intra sese, spatium, unius cubiti, relinquerent. Contexebantur ista a virginibus, mensum fluxu, nondum, laborantibus, septuaginta duobus filis, quorum quodlibet, viginti quatuor, si cum BRAUNIO, (d) ad *Codicem Schekalim*, (e) attendamus; octuaginta, vero, si cum LUNDIO, (f) *R. Judam Leonem*, sequamur, filamenta habebat. Materia filorum lana erat pretiosissima, hyacinthino, purpureo, & coccineo, colore tincta, quae, una cum *Cberubinorum*, florumque, omnium generum, figuris, singulare velis hisce ornamentum conciliabat. Ne, autem, attriti quicquam in *Templo*, &, potissimum, prope *Sanctum Sanctorum*, reperiretur, quotannis, duo istiusmodi vela conficiebantur, quae, tamen, antiquis, prius, substitui non debebant, quam, postquam in *Podio Atrii Mulierum*, ut a toto populo, qui, num rite facta essent, judicare debebat, cerni possent, eadem ista appensa fuissent. Antiqua, novis surrogatis, sollicite, eum in finem, abscondebantur, ut in *Festis*, primariis, nec minus, etiam, in *Sacrificii Aquae Festo*, muri *Atrii* iisdem induerentur. Et ut, eo curatius, cuncta haec observarentur, peculiaris *Velorum Praefectus* constitutus fuit, cujus curae & reliqua, *Sancti*, scilicet, *Atrii*, *Conclavis Superioris*, *portarumque*, *Vela* commissa erant; quive, prioribus corruptis, ut nova suppeditarentur, omniaque, juxta debitam, consuetamque

(c) l. c. Cap. VI. n. 58. (d) *Comment. in Epist. ad Ebr. Cap. VI. §.*

(e) *Cap. VIII. §. 5.* (f) l. c. n. 55.

que, methodum locarentur, ordinare debebat. Sin, autem, contingeret, ut, interea temporis, communi aliqua pollutione, vela dicta, contaminarentur, tum detracta, per abluionem, mundabantur, & *עו רא הרי*, sive *Spatio Intermurali*, ut, digne, exsiccarentur, suspendebantur. Confer, omnino, *Codicem Schekalim* & R. *Judam Leonem*, supra allegatum, ubi haec, atque alia, huc spectantia, fusius deducta, reperiuntur.

§. IV. Cum, itaque, quovis anno, ad *Sanctum Sae-
Etorum*, nova vela, quorum densitas, a *Rabbinis*, unius palmi, vulgo, existimatur, suspenderentur, pro singulari, utique, stupendoque, miraculo, ruptura Ejus habenda erit. Sed cum, ab EVANGELISTIS, *Velum* istud, quod disruptum est, distincte, non denominetur, lis, inter *Eruditos*, dudum, exorta est, cuinam, praecise, *Velu*, scisso haec adscribenda sit? *Hieronymus*, (g) item *Baronius*, & *Cyrillus*, ut refert ISAACUS CASAUBONUS, (h) quem, in primis, excitat JO. NICOLAI (i) *Exterius*, sive, *Sanctuarii Velum*, & eam, quidem, ob causam, hic, eligunt, quoniam, scilicet, id ipsum, utpote omnibus conspicuum, majorem admirationem adferre, horroreque, laicos etiam, magis manifeste, quam interius, solis sacerdotibus visibile, perfundere potuerit. ORIGINES, apud *Jansenium*, (k) aliam addens, monet, quod, per adventum DOMINI, & mortem *Istius*, conscisso legis velamine, DEUS mysteria legis, quae, ad Illius adventum usque, occulta fuerint, publicaverit, ita tamen, nec hucdum, penetralia DEI arcana, videre nos, atque

(g) *Epist. Cl. Quaest. VIII.* (h) *Exercit. XVI. ad Annales Baronii, anni XXXIX, num. CXXVII. f. 571.* (i) *In Notis ad Sigonium de Rep. Ebr. p. 125.* (k) *Concord. Evang. c. 139.*

atque cognoscere, queamus. At enim vero, ipse laudatus NICOLAI, qui, cum *Hieronymo*, aliis, sensisse, quod dantenus, videri poterat, priorem rationem, aperte, & illud, sane, non immerito, improbat, siquidem DEUS, per rupturam *Veli*, non horrorem populo incutere, sed liberam, potius, viam, CHRISTI morte, ad *Propitiatorium* paratam, omnibus indicare, atque aperire, intendit. Posterior ratio, ab *Origine* allegata, mere allegorica, & in Scripturis S., plane, non fundata, sed, perverſae cuidam hypothefi ſuperſtructa eſt. De repagulo, autem, *Sancti Sanctorum*, apud *Evangelistas*, ſermonem eſſe, id, Auctor *Epistolae ad Ebraeos*, Cap. IV. c. 16. maniſeſto ſatis, indicare videtur, quando ſe, *Judaeosque*, ad quos ſcribit, quaſi excitans, dicit: *περὶ τῆς χείρας ἐν μετὰ πρῆξις τῶ θεοῦ τῆς χείρας*: ſiquidem particula *ἐν*, ad comma praecedens nos remittit, ubi, *Summus* noſter *Pontifex*, non, tanquam rudis, & ſeverus, Vir, ſed, ut miſericors, & nos ſumme amans, deſcribitur, per quem, in N. T., ad thronum gratiae, per *Operculum Arcae foederis*, quod, una cum *Cherubinis*, ſuperbum DEI efficiebat thronum, in *Veteri Instrumento* adumbratum, recta, accedere queamus. *Propitiatorium*, enim, quoniam gratiam, in CHRISTO JESU, repraeſentabat, eam ob cauſam, occultabatur, quod ſatisfactio, licet, in iudicio divino, tanquam praestita, reſpiceretur, re ipſa, tamen, nondum praestita eſſet. Haec autem occultatio, cum, per *Sancti Sanctorum Velum*, perficeretur, neceſſarium, omnino, erat, ut, quo via nobis ad *Propitiatorium*, ſive, ad gratiam, in JESU CHRISTO, per ſatisfactionem praeparatam, pateſceret, idem iſtud ſummoveretur. Facem negotio huius, clariffimam, praefert, *Cap. X. v. 19, & 20.* ubi CHRISTUS

STUS, viam nobis, ad *Sanctum Sanctorum*, praeparasse dicitur, δια τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, ἵνα σαρκὸς αὐτοῦ, per velamen, id est, per carnem suam. Cum, itaque, per mortem CHRISTI, via in *Adytum*, tanquam per *Velum* quoddam, ad aperta fuerit, conjectu facillimum est, quod per *Velum*, mortis Iustus tempore ruptum, utpote, quod typus hujus rei erat, nullum aliud, quam istud, quo *Sanctum Sanctorum* obtegebatur, intelligendum sit. Sed hoc summoto dubio, negotium omne, nondum, confectum est, siquidem, ulterius, haud praeter rem, super eo, inter se, disceptant *Critici*: Utrum, ex *Sancti Sanctorum Velis*, unicum, tantum, vel ambo, insimul, disrupta fuerint? LYRANUS, (l) ADRICHOMIUS, (m) GROTIUS, apud WALACUM, FRIEDLIEIUS (n) H. MULLERUS, (o) alii, unicum, ex his, disruptum fuisse conjectant, cui tamen sententiae, dudum, se opposuit JO. LIGHTFOOTUS, (p) atque ostendit, quod *Evangelistae*, qui, in *Singulari* loquuntur, non, ut supra, etiam, docuimus, de particularibus explicandis, solliciti, sed, rem ipsam declarasse, contenti, indigitare voluerint, quod, intergerinum istud repagulum, a quo *Sanctum Sanctorum*, & a conspectu, & ab aditu, obseptum erat, integrum, atque, adeo, ambo, insimul, *Vela* scissa, ac rupta, fuerint. Et haec, sane, meditatio, firmissimo suo niti videtur fundamento, quandoquidem, si, aliter, res transacta fuisset, *Sanctum Sanctorum*, uno velamine, adhuc, integro, obvelatum mansisset, quod, tamen, CHRISTI morte, revelandum erat. Proprio, autem, sensu, ab

Evan-

(l) ad Chron. III. 14. (m) in Jerus. n. 86. (n) ad Matth. XXVII. 51. Quaest. 58. (o) Hist. Passionis C. 53. (p) Horis Ebr. ad Matth. XXVI. 51. p. m. 388.

Evangelistis, *Velum* pro aulaeo, ex lana, aut bysso, confectio, sumi, *Interpretes*, ad unum omnes, fere, existimant, nisi, quod *Episcopus Oriolamus*, inprimis, iisdem obloqui videatur, quando is, τὸ κατὰπέτασμα, non aulaeum aliquod expansum, aut, cortinam, sed caelaturas, valde eminentes, quibus fores templi obtectae, & ornatae, fuerint, indigitare huiusmodi. Urget enim iste α) quod

HIERONYMUS, (p) per *velum templi*, moriente CHRISTO, scissum, superliminare templi, mirae magnitudinis, significari, asseveret, β) quod SYRUS, *Adamo Conxen* observante, τὸ κατὰπέτασμα, *Matth. XXVII, 51.* per *superficiem januae*, vertat, & γ) denique, quod LXX. *Viti, 1. Reg. VI, 35.* caelaturas has, per διαπεπέλασμα τὰταλα, *expansas laminas*, circumscribant. Ad enim vero, quantum attinet ad *Hieronymum*, aliter iudicare non possumus, quam, quod *Episcopus Oriolamus*, mentem Ihesu, obiter, tantum, inspexerit, nequaquam, autem, omnia, huc spectantia, verba, digne, examinauerit. Certum est, HIERONYMUM, (q) commemorare, quod in *Evangelio MATTHAEI Ebraico*, de quo CALOVIUS (r) consuli merebitur, legatur, quasi, non, ipsum *Templi* velum, scissum fuerit, sed quod *Templi*, potius, superliminare, mirae magnitudinis, ex ingenti, procul dubio, terrae motu, corruerit. Idem, autem, *Hieronymus*; pro vero, id ipsum non agnoscit, cum *Velum Templi* exterius, ipso isto in loco, quem *Oriolamus* citat, ruptum fuisse statuat, atque, ita, *Ebraicum MATTHAEI Evangelium*, tanquam *apocryphum*, tacite, rejiciat. Majore suppetias *Oriolamo* ferre videri

(p) *Epist. CL. Quaest. VIII. in Evangel.* (q) *Tom. III. OO. Epist. ad Hebraeos Quaest. VIII.* (r) *Crit. S. Diatriba VII. §. 2. seqq.*

a summo, nimirum, ad imum usque, duas in partes, fuerint dissecta, atque, adeo, *Sacerdotes*, per *Velorum* fissuram, ex *Sanctuario*, in *Sanctum Sanctorum*, proficere potuerint. Ut, autem, res haec, summopere miranda, in publicum, statim, evulgaretur, omnibusque, rite, innotesceret, adfuit, conjectante LIGHTFOOTO, (s) cui & Lundius (t) suffragatur, forsan, isthoc ipso momento, cum prodigium hoc occurreret, in *Templo*, *Sacerdos* iste, qui suffitum, ea vespera, faceret, populoque attonito, posteaquam *Templo* egressus esset, nunciaret: ἐξῆλθεν τὸ κατὰ πύλας τῆς ναῦ; facileque, adeo, iste intelligeret, quod, *Sancti Sanctorum Aduitus*, stupenda, & prodigiosa, aulaeorum scissione, ruptus, ac adaperthus fuerit. Ne autem casu, aut, fortuito, miraculum hoc evenisse, aliquis existimet, GUIDO de *Perpiniano*, (u) cum CHRYSOSTOMO, ingenti isti, quem *SERVATOR Optimus*, brevi, ante obitum, in cruce edidit, clamori, illud adscribit. THEOPHYLACTUS, apud *Jansenium*, (u) putat, quod, sicuti mos fuerit, apud *Judaeos*, ut in blasphemiiis, contra DEUM, vestes suas scinderent; ita, nunc, *Templum* divinum, CHRISTI mortem aegre, quasi, ferens, vestem suam, i. *Velum*, diruperit. Aliam vero, insuper, addit, atque, tandem, monet, quod, quoniam CHRISTI morte, *Lex Cerimonialis*, cum omnibus suis sacrificiis, abolita, profus, atque destructa, fuisset, *Templi*, etiam, intima, quae *Velum* secludebat, perforata, eodem isto tempore, atque soluta, fuerint, cui meditationi, utpote *Scripturis*

(s) *Horis Ebr. in Matth. XXVII. 51. p. m. 388.* (t) *l. c. VI. n. 6.* (u) *Concord. Evang. ad Matth. XXVII. 51. fol. 166.* (u) *In Hæc Evang.*

Sacris consonae, cum LUNDIO, & LIGHTFOOTO, ut ceteros, a *Monochio* (x) allegatos, non attingamus, locum, & nos, relinquimus. *Judaeos*, interim, hoc miraculum, in *Joma*, cum tamen, ibidem, aliorum multorum, mentionem injiciant, quae XL. annis, ante ultimam *Templi* vastationem, observata essent, prorsus, praetermississe, DRUSIUM mirari non oportebat, cum ab hostibus, *Optimi* SERVATORIS, insensibilis pro stabilienda *Istius* gloria, luculentius istiusmodi testimonium, expectari non poterat.

§. VI. *Missis, Sancti Sanctorum, Velis*, ad *Portam Sanctuarii* nos convertimus, quae splendore suo, ipsum ingressum, in *Sanctum Sanctorum*, superabat. *Valvae* *Istius* aureis tecta erant laminis, & supra ipsam. *Candelabrum aureum HELENAE*, Regis *Adjabenorum*, *MONOBAZI*, Matris, cum *Vite HERODIS Aurea*, cujus botri ex gemmis, omnium generum, pretiosissimis, efficti erant, conspiciebatur. Cum omnibus, autem, hisce, utuncque, demum, ea se habuerint, *Velum*, pretiosissimum, *Babylonicum*, in eadem ista *Porta*, suspensum, apte, componi posse, vel solus JOSEPHUS, (y) qui magnificentiam *Illius*, mirum in modum, praedicat, testimonio suo, ad prime, confirmat. Narrat, enim, iste, quod *Velum*, dictum, fuerit πέπλος βαβυλωνῶν, ποιμήνης ἐξ ὑακίνθου καὶ θύσσης, κοκκῆ ἴε καὶ πορφύρας, θαυμαστῶς ἐργασμένον, seu, variegatum ex hyacintho, bysso, cocco, & purpure, mimilititer elaboratum. Forma ejus, externa, omnium rerum imaginem, referebat, dum caecum, ignem, byssus, terram, hyacinthus, aërem, & purpure, denique, mare; vel vario-

(x) *Comment. in Matth. XXVII.* (y) *De Bello Jud. Libr. VI. Cap. VI. edit. Lat. Graece, autem, edit. a. 1549. Cap. XIV. fol. 842.*

variorum, quibus imbuti erant, colorum, vel, natalis, quoque, loci, dum *lyssum*, terra, purpuram, autem, mare prosignat, intuitu, repraesentabat. Neque, etiam, stellarum imagines, in eodem isto, desiderabantur. Dicit, enim, JOSEPHUS, (z) καὶ ἐγγράψω δὲ ὁ πέπλος πᾶσαν τὴν ἰσθμίων θρωπῶν, πλὴν ζώων; quae verba, RUFFINUS, ita vertit: *Quod in eo perscripta fuerit omnis coeli ratio, praeter signa.* SELDENUS, (a) ut haec, quodammodo, illustret, adnotat, quod τὰ ζώδια, in *Velo Herodiano*, nonnisi, animalia designent, siquidem, ipse JOSEPHUS, in *Velo Moisaico*, quod, alibi, (b) omnium generum, floribus, variegatum fuisse, affirmet, in verbis: ἡ κόσμος εἶνευ ἡμελλων, πλὴν ζώων μορφῆς, (rebus aliis omnibus intertextis), quae ornamento esse possent, exceptis animalium figuris: similiter, animalia tantum, sommoveat, &, non ea quidem, solummodo, quae in *Zodiaco*, sed ista, etiam, quae in toto coeli ambitu, qualia in HEMISPHERIO SEPTENTRIONALI *Ursus Major, Minor, Draco, Cygnus, Anguis, Aquila, Delphinus, Equus minor, et Pegasus*, sint; in MERIDIONALI, autem, *Cetus, Lepus, Canis, major, & minor, Centaurus, Corvus, Hydrus, Lupus, Piscis, & Pavo*, reperiantur. Cum, vero, dubium, adhuc, remaneat; Utrum reliqua, tamen, in coelo, signa, & asterismi, in *Peplo Babylonico*, expressa fuerint? SELDENUS, potissimum, arbitratur, quod, Quaestionis affirmativa doctrinae *Talmudicae*, omnino, adversetur. Sequentem, enim, in *Gemara Babylonica*, extare legem: לֹא תַעֲשׂוּ אִתּוֹ תַעֲשׂוּ כִדְמוּת שִׁמְשׁוֹ הַשָּׁמַשׁ לְפָנַי בְּמִדּוֹת כְּגוֹן חֶמָה וְלִכְוִינָה כּוֹכָבִים וְזוֹלָרִים וּמַלְאכֵי הַשָּׁרָרָה Non facietis mecum, scilicet, non facietis imagines, inftar ministrorum, qui coram me, superius, ministrant, veluti solis, Lunae, signorum, siderum, aut Angelorum, ministrantium. MAIMONIDES, item, aliique, legem hanc, rigorofo, adeo, interpretantur, ut, ne in tabula quidem, sive, plano,

(z) l. c. (a) de Jure Nat. & Gent. Libr. II. c. VI. p. m. 195. seq.
(b) Antiq. L. III. Cap. V.

figuras istiusmodi pingere, concessum sit, cui observatio-
ni laudatus SELDENUS, hanc cautelam, insuper, affluit,
si nempe, *ornatus*, aut *elegantia*, solummodo, intendatur. At
enim vero, nos, salva CL. Viri auctoritate, firmiter, po-
tius, tenemus, quod, cum *Cherubini*, qui angelos re-
praesentabant, & in *Velo Sancti Sanctorum*, ornatus gratia,
picti erant, legem hanc, per quam angelorum, etiam,
imagines improbantur, non laeserint; multo minus aste-
rismi, in *Peplo HERODIS Babyloni*o conspicui, eandem
istam violare potuerint.

§. VII. PORTA Atrii, hoc in *Templo*, valvis carebat,
quoniam, ut JOSEPHUS (c) tradit *coelum*, und *que*,
conspicuum, lateque patens, significare debebat. Hac in
Porta LUNDIUS, (d) ex R. *Juda Leone*, *Velum*, iidem,
pretiosissimum, pendidisse, existimat, quale, tamen, non
JOSEPHUS, tantum, nullibi, commemorat, sed, re ipsa
potius, quodammodo, inficiatur. Cum, enim, *Porta* haec
Coelum, undequaque conspicuum, referre, ac intuen-
tibus interiorum *parietum deauratorum*, *Candelabri HELE-*
NAE, & *Vitis HERODIS aureae*, splendorem exhibere
debuerit, necessarium, omnino, erat, ut eadem, quoque,
ista, ad aperta, quovis tempore, maneret. Concidit, E.,
CL VIRI exceptio, quasi *velum* hoc, ut contempla-
nitium prospectum admitteret; saepius, reductum, quodue
Velo pretiosiori, vilius aliud, ex lino confectum, superad-
ditum fuerit; siquidem JOSEPHUS, (e) cujus testimonio,
unice, tueri, iste se discipit, de *Tabernaculi*, non, autem, de
Templi Herodiani, VELIS, quorum conditionem, ultimo
demum loco, levi, etiam, penicillo adumbravimus, quae-
ve, expugnata, per VESPASIANUM, *Hierosolymorum* ur-
be, ac *Templo* destructo, cum aliis rebus perierunt, nec
unquam, iterum redintegrata sunt, de ser-

mocinatur

SOLI DEO GLORIA

(c) de Bell. Jud. Libr. VI. Cap. VI. (d) l. c. Libr. II. Cap. XI. n. 45, 46,
47. (e) L. III. Antiq. C. V.

64199

AB 64 199

ULB Halle

3

001 970 631

TA → 2C

VD 17

11
כנה
DE

LLIS RNACVLI

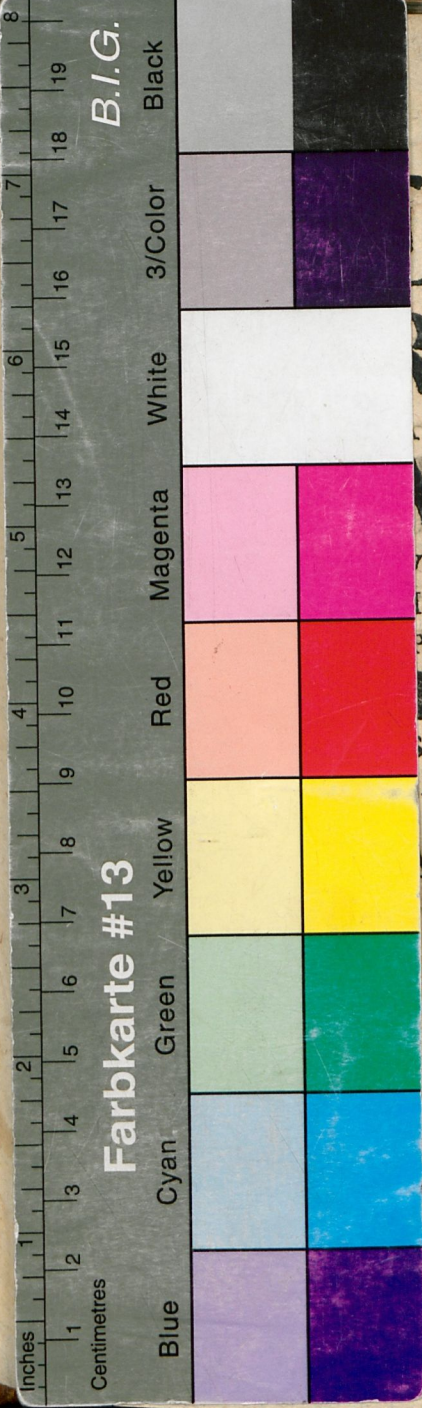
TQVE MPLI.

YSPICIIIS
IAE MAGNIFICENTISSIMI
PRINCIPIS REGII,
RICI AVGVSTI
S SAXONICI HEREDIS

PR A E S I D I O
HRISTOPHORI
ANNSHAVSEN,
FACVLT. PHIL. SENIORIS,
CAD. DIRECTORIS.

ITORIO MAJORI
L. A. O. R. MDCCXVIII
COMMENTABITVR
VCTOR
TRVS BRASCHIVS,
-MEGAPOLITANVS.

O SCHROEDERIANO, ACAD. TYP.

Farbkarte #13